

Folkhälsomyndigheten

**Samlad
verksamhetsrapportering av
arbetet inom ANDT-strategins
insatsområden under 2016**

Bindningar och jäv

För Folkhälsomyndighetens egna experter och sakkunniga som medverkat i rapporter bedöms eventuella intressekonflikter och jäv inom ramen för anställningsförhållandet.

När det gäller externa experter och sakkunniga som deltar i Folkhälsomyndighetens arbete med rapporter kräver myndigheten att de lämnar skriftliga jävsdeklarationer för potentiella intressekonflikter eller jäv. Sådana omständigheter kan föreligga om en expert t.ex. fått eller får ekonomisk ersättning från en aktör med intressen i utgången av den fråga som myndigheten behandlar eller om det finns ett tidigare eller pågående ställningstagande eller engagemang i den aktuella frågan på ett sådant sätt att det uppkommer misstanke om att opartiskheten inte kan upprätthållas.

Folkhälsomyndigheten tar därefter ställning till om det finns några omständigheter som skulle försvåra en objektiv värdering av det framtagna materialet och därmed inverka på myndighetens möjligheter att agera sakligt och opartiskt. Bedömningen kan mynna ut i att experten kan anlitas för uppdraget alternativt att myndigheten föreslår vissa åtgärder beträffande expertens engagemang eller att experten inte bedöms kunna delta i det aktuella arbetet.

De externa experter som medverkat i framtagandet av denna rapport har inför arbetet i enlighet med Folkhälsomyndighetens krav lämnat en deklaration av eventuella intressekonflikter och jäv. Folkhälsomyndigheten har därefter bedömt att det inte föreligger några omständigheter som skulle kunna äventyra myndighetens trovärdighet. Jävsdeklarationerna och eventuella kompletterande dokument utgör allmänna handlingar som normalt är offentliga. Handlingarna finns tillgängliga på Folkhälsomyndigheten.

Innehåll

Förkortningar	5
Sammanfattning.....	6
Bakgrund.....	7
Syfte	8
Metod.....	9
Urval	9
Datainsamling	9
Analys	10
Resultat.....	13
Mål 1: Tillgång till alkohol, narkotika, dopningsmedel och tobak ska minska.....	13
Insatsområde: Skarpare reglering för att minska illegal handel av tobak.....	13
Insatsområde: Samordnad, effektiv och likvärdig alkohol- och tobakstillsyn	14
Insatsområde: Bekämpning av illegal handel och en restriktiv och tydligt reglerad legal handel via digitala medier	16
Insatsområde: Samverkan mellan ANDT-förebyggande och brottsförebyggande arbete på alla nivåer	17
Jämlikhet, jämställdhet och skydd av barn och unga.....	21
Mål 2: Antalet barn och unga som börjar använda narkotika, dopningsmedel och tobak eller debuterar tidigt med alkohol ska successivt minska	23
Insatsområde: Reglering och tillsyn för att begränsa marknadsföring och exponering av alkohol och tobak.....	23
Insatsområde: En hälsofrämjande skola utifrån elevers olika förutsättningar och behov	24
Insatsområde: Effektivt arbete mot langning av alkohol och tobak.....	26
Insatsområde: Spridning och tillämpning av ett kunskapsbaserat cannabisförebyggande arbete	28
Jämlikhet, jämställdhet och skydd av barn och unga.....	30
Mål 3: Antalet kvinnor och män samt flickor och pojkar som utvecklar skadligt bruk, missbruk eller beroende av alkohol, narkotika, dopningsmedel eller tobak ska successivt minska	31
Insatsområde: Uppmärksamma och förebygga ANDT-relaterad ohälsa bland kvinnor och män samt flickor och pojkar inom hälso- och sjukvården, socialtjänsten och inom andra arenor.....	31
Insatsområde: Dopningsförebyggande arbete inom motionsidrotten	35
Jämlikhet, jämställdhet och skydd av barn och unga.....	36
Mål 4: Kvinnor och män samt flickor och pojkar med missbruk eller beroende ska utifrån sina förutsättningar och behov ha ökad tillgänglighet till vård och stöd av god kvalitet..	37

Insatsområde: Samverkan mellan hälso- och sjukvård och socialtjänst samt med andra aktörer för en sammanhållen vård utifrån kvinnors och mäns samt flickors och pojkars specifika förutsättningar och behov	37
Insatsområde: Insatser för att nå kvinnor och män samt flickor och pojkar i en social och hälsomässig utsatt situation till följd av missbruk eller beroende	40
Jämlikhet, jämställdhet och skydd av barn och unga	42
Mål 5: Antalet kvinnor och män samt flickor och pojkar som dör och skadas på grund av eget och andras bruk av alkohol, narkotika, dopningsmedel eller tobak ska minska	44
Insatsområde: Tidig uppmärksamhet av riskbruk och beroende bland blivande föräldrar	44
Insatsområde: Uppmärksamma och erbjuda ändamålsenligt stöd till flickor och pojkar som föds med skador till följd av ANDT eller som växer upp i familjer med missbruk eller annan omsorgssvikt, inklusive förekomst av våld, med koppling till alkohol eller narkotika utifrån deras förutsättningar och behov.....	46
Insatsområde: Strategiskt och långsiktigt arbete för att motverka narkotikarelaterad dödlighet bland kvinnor och män samt flickor och pojkar	48
Insatsområde: Insatser för att motverka trafikrelaterade skador och dödsfall till följd av alkohol- och narkotikabruk.....	50
Jämlikhet, jämställdhet och skydd av barn och unga.....	53
Mål 6: En folkhälsobaserad syn på ANDT inom EU och internationellt	55
Insatsområde: Utveckla narkotikafrågorna i det globala utvecklingsarbetet	55
Insatsområde: Aktivt verka för genomförandet av WHO:s ramkonvention om tobak .	56
Insatsområde: Aktivt verka för och bidra till en EU-gemensam alkoholstrategi	57
Insatsområde: Nordiskt samarbete.....	58
Jämlikhet, jämställdhet och skydd av barn och unga.....	59
Diskussion	60
Huvudsakliga resultat.....	60
Beaktande av perspektiven.....	61
Utmaningar i genomförandet.....	62
Avslutande ord.....	62
Bilaga 1. Enkät.....	64

Förkortningar

ANDT – Alkohol, narkotika, dopning, tobak

ASA-EG – Expert group on alcohol and substance abuse

CAN – Centraförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning

EMCDDA – Europeiska centrumet för kontroll av narkotika och narkotikamissbruk

EU – Europeiska unionen

FN – Förenta nationerna

HVB-hem – Hem för vård eller boende

ISAK – Införsel av alkohol, samverkan mellan myndigheter om krogen

NCD-EG – Expert group on non-communicable diseases related to lifestyles and social and work environments

PRODIS – Prevention av dopning i Sverige

SMADIT – Samverkan mot alkohol och droger i trafiken

SLATT – Sveriges länsstyrelser utvecklar alkohol- och tobakstillsynen

STAD – Stockholm förebygger alkohol- och drogproblem

WHO – Världshälsoorganisationen

Sammanfattning

Folkhälsomyndigheten har i uppdrag att stödja genomförandet av en samlad strategi för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken 2016–2020 (ANDT-strategin) (S2016/01028/FST (delvis)). Under strategiperioden ska Folkhälsomyndigheten årligen, med start 1 maj 2017, lämna en samlad rapport om den verksamhet som under föregående år har genomförts inom strategins insatsområden och en bedömning av verksamhetens samlade resultat. Rapporten ska omfatta den verksamhet som Folkhälsomyndigheten och 13 andra berörda myndigheter genomfört under föregående år. Syftet är att Folkhälsomyndigheten ska kunna få och presentera en helhetsbild av området. Enligt regeringens beslut ska uppdraget med att stödja genomförandet ske i nära dialog med länsstyrelserna och i rapporten om verksamheter under 2016 deltar även de med sin verksamhet.

Data samlades in genom enkäter till varje myndighet. Länsstyrelserna samordnade sin rapportering och inkom med en samlad rapport. Folkhälsomyndigheten sammanställde och analyserade verksamheterna. Arbetet kategoriserades utifrån typ av verksamhet och redovisas utifrån ANDT-strategins struktur med mål och insatsområden. Sex huvudkategorier framkom i analysarbetet: lagstyrd verksamhet, kunskapsstöd, behandling, statsbidrag, samverkan och samordning samt internt kvalitetsarbete. För varje mål sammanfattades hur myndigheterna angett att de beaktar jämlikhet, jämställdhet och skydd av barn och unga mot eget och andras skadliga bruk av ANDT.

Samtliga myndigheter rapporterade någon form av verksamhet i enlighet med ANDT-strategin. Undantaget är Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd vars verksamhet är under uppbyggnad. Myndigheterna bedrev verksamhet inom samtliga insatsområden under mål 1-5 och inom 20 av ANDT-strategins 23 insatsområden. Den största delen av verksamheterna som myndigheterna bedrev handlade om att stödja målgrupper genom att öka kunskap på olika sätt följt av kategorierna samordning och samverkan samt lagstyrd verksamhet.

Myndigheterna beskrev att jämlikhet, jämställdhet och skydd av barn och unga mot eget och andras skadliga bruk av ANDT huvudsakligen beaktades genom att det genomfördes separata analyser för olika grupper, genom att myndigheterna arbetade med jämställdhetsintegrering eller med ett generellt förhållningssätt till dessa perspektiv. Få särskilda insatser beskrevs.

Det är för tidigt att bedöma hur och i vilken omfattning som ANDT-strategin påverkar myndigheternas arbete. Verksamhetsrapporteringen 2016 har gett en första bild av det arbete som bedrivs och senare kommer en bedömning av verksamheternas samlade resultat genomföras. Resultaten från denna rapport och bedömningen av verksamheterna kommer bland annat att användas för att förse gruppen för nationell ANDT-samordning med underlag för identifiering av samverkansområden och frågor som behöver prioriteras på nationell, regional och lokal nivå inom ANDT-arbetet.

Bakgrund

Regeringen har gett Folkhälsomyndigheten i uppdrag att stödja genomförandet av en samlad strategi för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken 2016–2020 (ANDT-strategin) (S2016/01028/FST (delvis)). I uppdraget ingår att ansvara för en samlad verksamhetsrapportering, förvalta och vidareutveckla uppföljningssystem samt verka för nationell samordning och ett effektivt kunskapsbaserat arbete. Regeringen anger att uppdraget ska genomföras i dialog med länsstyrelserna och i samverkan med Socialstyrelsen inom de insatsområden som rör myndighetens ansvarsområden. Genomförandet av strategin ska ha som utgångspunkt att främja jämlikhet och jämställdhet, liksom att skydda barn och unga mot eget och andras skadliga bruk av ANDT.

Under strategiperioden ska Folkhälsomyndigheten årligen, med start 1 maj 2017, lämna en samlad verksamhetsrapportering till regeringen. Rapporten ska innehålla en beskrivning av den verksamhet som har genomförts av berörda myndigheter under föregående år inom strategins insatsområden. Rapporten ska också innehålla en bedömning av verksamhetens samlade resultat. Bedömningen för 2016 års verksamhet inkluderas inte i denna rapport utan kommer att genomföras senare. Regeringen har gett 13 nationella myndigheter i uppdrag att bidra till rapporteringen genom att årligen redovisa sin verksamhet till Folkhälsomyndigheten. Denna redovisning ska ersätta de årliga lägesrapporter som myndigheterna lämnade till Regeringskansliet 2009–2015.

Verksamhetsrapporteringen ska kunna fungera som underlag för att identifiera möjliga samverkansområden och frågor som behöver prioriteras på nationell, regional och lokal nivå inom ANDT-arbetet. Rapporten kommer därför att användas som underlag för diskussion om prioriteringar och bedömning av verksamheternas resultat i gruppen för nationell ANDT-samordning. Gruppen består av de nationella myndigheter som deltar i verksamhetsrapporteringen samt länsstyrelserna.

Syfte

Syftet med rapporten är att ge en samlad bild av myndigheternas verksamhet inom ANDT-strategins insatsområden under år 2016.

Metod

Urval

Det framgick av regeringsuppdraget att 13 myndigheter, utöver Folkhälsomyndigheten, ska bidra till den årliga verksamhetsrapporteringen. Efter dialog bestämde Folkhälsomyndigheten och länsstyrelserna att även länsstyrelsernas förordningsstyrda rapportering till Folkhälsomyndigheten skulle inkluderas som en del i verksamhetsrapporteringen för år 2016. De myndigheter som deltagit i verksamhetsrapporteringen är:

- Brottsförebyggande rådet
- Folkhälsomyndigheten
- Konsumentverket
- Kriminalvården
- Kustbevakningen
- Läkemedelsverket
- Länsstyrelserna
- Polismyndigheten
- Socialstyrelsen
- Statens institutionsstyrelse
- Statens skolverk
- Trafikverket
- Transportstyrelsen
- Tullverket

Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd ska medverka i verksamhetsrapporteringen enligt uppdraget men hade ingen data att rapportera för år 2016. Myndigheten, som bildades vid årsskiftet 2015/2016, meddelade att verksamheten med föräldraskapsstöd var under uppbyggnad och att det inte påbörjats någon verksamhet på ANDT-området ännu.

Datainsamling

Datainsamlingen skedde i två steg, genom en initial kartläggning och därefter en enkät. Kartläggningen genomfördes under juni–september 2016. En majoritet av myndigheterna inkom med en kortfattad beskrivning av sitt arbete kopplat till ANDT-strategins mål och insatsområden. Folkhälsomyndigheten sammanställde svaren. Syftet var både att underlätta verksamhetsrapporteringen och att identifiera samverkansområden för gruppen för nationell ANDT-samordning.

Enkäten genomfördes under november–februari och dess struktur baserades på uppgifterna i kartläggningen. Syftet var att möjliggöra verksamhetsrapporteringen men även att bidra till det fortsatta arbetet med att stödja genomförandet av ANDT-strategin. Enkäten innehöll öppna frågor om verksamhetens innehåll, resultat för 2016 och om den initierats med anledning av ANDT-strategin, verksamhetens bidrag till ANDT-strategins måluppfyllelse, önskad samverkan, identifierade kunskapsluckor samt hur myndigheterna arbetat med jämlikhet, jämställdhet och skydd av barn och unga i verksamheten. Enkäten finns i bilaga 1. I verksamhetsrapporteringen användes frågorna kring verksamhetens innehåll och

resultat samt hur myndigheterna arbetat med jämlikhet, jämställdhet och skydd av barn och unga. Frågorna om samverkan och kunskapsluckor kommer att utgöra underlag för arbete i gruppen för nationell ANDT-samordning, medan frågan om bidrag till ANDT-strategins måluppfyllelse kommer att användas som del av underlaget i den samlade uppföljningen av effekterna av verksamheterna och utvecklingen i förhållande till strategins mål år 2020. Varje myndighet fick en lista över de verksamheter de rapporterat i kartläggningen och ombads svara på enkäten för var och en av dessa verksamheter. Det fanns möjlighet att komplettera med ytterligare verksamheter under arbetets gång. Länsstyrelserna samordnade sin rapportering och data inkom till Folkhälsomyndigheten i form av en samlad rapport om det arbete som de bedrivit. Kontakt togs med flera myndigheter för att förtydliga vissa uppgifter.

Varje myndighet fattade beslut om vilka verksamheter som skulle rapporteras in och till vilket insatsområde de relaterade. Myndigheterna ombads att endast rapportera varje verksamhet en gång. I de fall som samma verksamhet inkom under flera insatsområden placerades verksamheten under ett insatsområde efter dialog med myndigheten som rapporterat in verksamheten. Några myndigheter ville rapportera verksamheter som strävar mot ANDT-strategins övergripande mål men som inte kunde sorteras under något av strategins insatsområden. Då detta inte låg inom ramen för Folkhälsomyndighetens uppdrag har dessa verksamheter inte hanterats i denna rapport, men delar kan komma att användas i det fortsatta arbetet i gruppen för nationell ANDT-samordning.

Analys

Svaren på enkäten sammanställdes i en excelfil. För att få en överblick av materialet analyserades det utifrån typ av verksamhet. Sex huvudkategorier av verksamheter identifierades, varav två kategorier även delades in i underkategorier, se nedan. Verksamheter som kunde placeras inom fler än en kategori blev placerad där huvuddelen av verksamheten bedrevs. Myndigheterna fick möjlighet att faktagranska resultaten när analysarbetet var avslutat. Granskningen ledde till vissa förtydliganden och ändringar. Kategoriseringen låg till grund för sammanställningen av hur jämlikhet, jämställdhet och skydd av barn och unga beaktats inom varje verksamhet.

Följande kategorier har använts för att beskriva resultatet:

Lagstyrd verksamhet

Föreskrifter och allmänna råd beskriver verksamhet där myndigheterna har bemyndiganden att detaljreglera vissa sakområden. Det avser också verksamhet där myndigheterna ger generella rekommendationer om hur en föreskrift ska tillämpas eller hur det kan eller bör ageras i ett visst hänseende.

Tillsyn beskriver verksamhet där myndigheterna granskar tillsynsobjekt i syfte att kontrollera lagefterlevnaden samt vid behov vidta åtgärder för att åstadkomma rättelse.

Tillsynsvägledning beskriver verksamhet där myndigheterna följer upp och utvärderar andra aktörers tillsynsverksamhet samt ger råd och stöd till dessa aktörer i deras tillsynsarbete.

Tillståndsgivning beskriver verksamhet där myndigheterna beslutar om tillstånd för viss verksamhet, till exempel hantering av vissa varor.

Brottsbekämpning beskriver verksamhet där myndigheterna utför kontroller (av individer eller fordon) och ingripanden i syfte att förebygga eller bekämpa brott, till exempel smuggling eller langning. Till denna kategori hör även underrättelsearbete.

Myndighetsutövning beskriver verksamhet där myndigheterna utför nykterhetskontroller och körkortsprövningar samt lämnar orosanmälningar till socialtjänsten.

Kunskapsstöd

Metodstöd beskriver verksamhet där myndigheterna arbetar med metoder för att förebygga bruk eller skador av ANDT. Arbetet kan ha innefattat genomförande, utveckling, förvaltning, spridning eller utvärdering av en metod.

Kartläggning, sammanställning och analys beskriver verksamhet där myndigheterna sammanställer statistik i syfte att sprida denna vidare eller för att själva analysera och öka kunskap. Till denna kategori hör även sammanställning och analys av forskningsresultat som ännu inte spridits till målgrupperna.

Riktlinjer och vägledning beskriver verksamhet där myndigheterna ger rekommendationer för agerande i vissa frågor. Verksamheterna under denna kategori är inte lagstyrda.

Expertutlåtanden beskriver verksamhet där myndigheterna deltar i referensgrupper, granskar material samt lämnar yttranden eller andra underlag.

Kunskapspridning och utbildning beskriver verksamhet där myndigheterna bedriver insatser för att höja kunskapsnivån i en fråga. Det handlar bland annat om seminarier, konferenser och att producera och sprida faktablad.

Behandling beskriver verksamhet där myndigheterna ger eller erbjuder behandling och stödinsatser till enskilda personer eller grupper. Exempel på detta är behandling vid narkotikaberoende och föräldragrupper inom Kriminalvården.

Statsbidrag beskriver verksamhet där myndigheterna fördelar medel i syfte att förebygga bruk eller skador av ANDT eller för att öka kunskap om ANDT.

Samverkan och samordning beskriver verksamhet där myndigheterna samarbetar eller byter erfarenheter med andra aktörer, till exempel genom nätverk.

Internt kvalitetsarbete beskriver verksamhet där myndigheterna arbetar för att öka kvalitén på verksamheten, till exempel genom utbildning för personalen.

Resultat

Nedan redovisas den verksamhet som myndigheterna har rapporterat att de bedrivit under 2016 och som kan knytas till ett av ANDT-strategins insatsområden.

Verksamhet som inte sorterar direkt under ett insatsområde är inte inkluderad i rapporten. Resultaten redovisas i enlighet med strategins struktur med mål och insatsområden. Under varje insatsområde är verksamheterna sammanfattade under den kategori de tillhör. Verksamheter som berör fler än ett insatsområde är placerade under det insatsområde där huvuddelen av verksamheten sker.

Beskrivningarna av hur varje myndighet arbetat med jämlikhet, jämställdhet och skydd av barn och unga sammanfattas för respektive mål.

Mål 1: Tillgång till alkohol, narkotika, dopningsmedel och tobak ska minska

Insatsområde: Skarpare reglering för att minska illegal handel av tobak

Länsstyrelserna har varit verksamma inom insatsområdet genom att bedriva tillsynsvägledning.

Lagstyrd verksamhet

Tillsynsvägledning

Länsstyrelserna har genomfört tillsynsvägledning, främst på tobaksområdet. Till exempel har länsstyrelserna uppmärksammat, genomfört utbildningsinsatser och spridit kunskap om införandet av tobaksproduktdirektivet och om den översyn av tobakslagen som presenterades under året. Fokus har kommit att hamna på olika tobaksprodukter och hur de ska klassificeras där det tydligaste exemplet är den så kallade råtabaken. Även på de nationella träffarna för länsstyrelsernas tillsynshandläggare har översynen av tobakslagen och införandet av tobaksproduktdirektivet stått i fokus.

Insatsområde: Samordnad, effektiv och likvärdig alkohol- och tobakstillsyn
Folkhälsomyndigheten, Länsstyrelserna och Polismyndigheten har varit
verksamma inom insatsområdet. Myndigheterna har bedrivit lagstyrd verksamhet,
olika typer av kunskapsstöd och fördelat bidrag.

Lagstyrd verksamhet

Föreskrifter och allmänna råd

Folkhälsomyndigheten har, utifrån sitt bemyndigande i tobakslag och
tobaksförordning, tagit fram fem föreskrifter, ändrat två föreskrifter samt upphävt en
föreskrift innehållande bland annat detaljregler gällande varningstexter och dess
utformning på förpackningar till tobaksvaror.

Tillsyn

Länsstyrelsernas verksamhet inom området har omfattat kontroll av att
kommunernas handläggning och tillsyn följer alkohol- och tobakslagens
bestämmelser. Länsstyrelserna har arbetat efter beslutad tillsynsplan och på ett
enhetligt sätt över landet genom den så kallade SLATT-metoden (Sveriges
länsstyrelser utvecklar alkohol- och tobakstillsynen). Länsstyrelserna har även
genomfört bedömningar av kommunernas verksamhet enligt alkohollagen och
tobakslagen genom så kallad verksamhetstillsyn eller genom granskning av
inkomna kommunala tillsynsbeslut. Länsstyrelserna har samverkat över
länsgränserna för att stötta varandra i tillsynsarbetet. Länsstyrelserna har låtit
genomföra en utvärdering av arbetet och det bedömdes ha skett ambitionshöjningar
med avseende på likvärdighet i arbetet enligt en gemensam modell samt ökad
kvalitet på alkohol- och tobakstillsynen.

Polismyndigheten har, i samarbete med kommuner, bedrivit tillsyn av butiker som
säljer tobak och folköl. Myndigheten har även bedrivit krogillsyn i samverkan med
bland annat kommuner och räddningstjänst.

Tillsynsvägledning

Folkhälsomyndigheten har informerat länsstyrelserna och kommunerna om
ändringar i tobakslagen och alkohollagen samt om nya föreskrifter på
tobaksområdet. Detta har skett genom utskick och uppdatering av myndighetens
webbplats. Myndigheten har också uppdaterat och spridit
tillsynsvägledningsmaterial om rökförbud på skolgårdar samt svarat på inkomna
frågor om alkohol- och tobakstillsyn.

Kunskapsstöd

Metodstöd

Flera länsstyrelser har samordnat arbetet med metoden Ansvarsfull
alkoholservering. Flera länsstyrelser har också genomfört utbildning i ISAK-
metoden (införelse av alkohol, samverkan mellan myndigheter om krogen).

Polismyndigheten har arbetat för att öka graden av kunskap hos serveringspersonal om hur alkohol ska serveras på ett ansvarsfullt sätt genom att medverka i utbildningar kring Ansvarfull alkoholservice. Utbildningarna har bedrivits i samverkan med kommuner, länsstyrelser och krögare.

Kartläggning, sammanställning och analys

Folkhälsomyndigheten har genom Länsrapportens undersökning¹ samlat in och tillhandahållit kunskap om den kommunala och regionala tillsynsverksamhetens omfattning, innehåll och resultat. Data om kommunernas arbete med tillsyn enligt alkohollagen och tobakslagen under perioden 2011–2015 har tillgängliggjorts i uppföljningssystemet Indikatorlabbet² på Folkhälsomyndighetens webbplats. Folkhälsomyndigheten har spridit information om Indikatorlabbet på en av ANDT-samordnarnas nätverksträff och på konferensen Drogfokus.

Kunskapsspridning och utbildning

Länsstyrelserna har genomfört utbildningsinsatser gällande ekonomisk granskning för kommunala tillsynshandläggare, Krogar mot knark och riktade utbildningar för politiker och polisen. Länsstyrelserna har genomfört nätverksträffar för kommunala tillsynshandläggare och nationella nätverksträffar för länsstyrelsernas tillsynshandläggare. Samma nätverk har även anordnat en särskild kompetensdag om tobak. Länsstyrelserna har också deltagit i nationella konferenser, såsom Drogfokus, Förebygg.nu och Råd för framtiden samt arbetat med utskick av informationsbrev och liknande material.

Länsstyrelserna Norrbotten, Västerbotten, Västernorrland och Jämtlands län har arrangerat en gemensam konferens för kommunala alkohol- och tobakshandläggare samt ANDT-samordnare.

Statsbidrag

Folkhälsomyndigheten har beviljat ekonomiskt stöd till organisationen Tobaksfakta för att informera och sprida kunskap om EU:s tobaksproduktsdirektiv.

¹ Länsrapporten är en årlig undersökning och resultatsammanställning som beskriver kommunernas och länsstyrelsernas arbete med tillsyn enligt alkohollagen och tobakslagen samt det övriga ANDT-förebyggande arbetet på regional och lokal nivå.

² Indikatorlabbet är en statistikdatabas där utvecklingen inom områdena alkohol, narkotika, dopning och tobak kan följas genom ett antal indikatorer som är kopplade till ANDT-strategins olika mål.

Insatsområde: Bekämpning av illegal handel och en restriktiv och tydligt reglerad legal handel via digitala medier

Folkhälsomyndigheten, Kustbevakningen, Läkemedelsverket, Länsstyrelserna, Polismyndigheten och Tullverket har varit verksamma inom insatsområdet. Myndigheterna har arbetat med lagstyrd verksamhet och verksamhet i form av kunskapsstöd.

Lagstyrd verksamhet

Tillståndsgivning

Folkhälsomyndigheten har fattat 39 beslut om tillstånd för hantering av hälsofarlig vara i enlighet med gällande krav i lag och förordning.

Brottsbekämpning

Kustbevakningen och Tullverket har genomfört tullkontroller. Tullverket nådde det uppsatta målet om att antalet beslag av narkotika och dopningspreparat skulle överstiga 6 000 stycken då myndigheten gjorde 7 294 beslag av narkotika och dopningspreparat. Beslag och omhändertagande av alkohol uppgick till 757 780 liter alkohol, drygt 7 000 liter mindre än det uppsatta målet. Polismyndigheten och Tullverket har bedrivit tillsyn och kontrollaktioner tillsammans för att förhindra illegal hantering av punktskattepliktiga varor. Detta har bland annat inneburit riktade vägtransportinsatser, punktinsatser vid illegal införsel och uppföljning av tips om langning av smuggelalkohol. Polismyndigheten har även bedrivit underrättelsearbete av aktiviteter på nätet för att bekämpa illegal handel.

Kunskapsstöd

Metodstöd

Länsstyrelserna Norrbotten, Västerbotten, Västernorrland och Jämtlands län har arbetat med Tillsammans mot nätdroger. Arbetet har inneburit att ANDT-samordnarna har ägnat arbetstid åt metoden, metodens komponenter har prövats i pilotkommuner, metoden har kvalitetssäkrats samt att utvärdering och spridning har påbörjats. Länsstyrelserna har också varit medfinansierare av arbetsmetoden och arbetat för en förändrad lagstiftning.

Expertutlåtande

Folkhälsomyndigheten har svarat på regeringens promemoria om höjning av alkoholskatt (Fi2016/ 01457/S2). Läkemedelsverket, Folkhälsomyndigheten, Polismyndigheten och Tullverket har deltagit med experter i arbetet med utredningen om nätdroger m.m. (SOU 2016:93). Arbetet syftade till att utreda hur klassningsarbetet av nya psykoaktiva substanser kan bedrivas effektivare.

Kunskapsspridning och utbildning

Länsstyrelserna har initierat spridning av kunskap om arbetet mot illegal alkohol.

Insatsområde: Samverkan mellan ANDT-förebyggande och brottsförebyggande arbete på alla nivåer

Brottsförebyggande rådet, Kustbevakningen, Läkemedelsverket, Länsstyrelserna, Polismyndigheten, Socialstyrelsen och Tullverket har varit verksamma inom insatsområdet. Myndigheterna har bedrivit lagstyrd verksamhet, olika former av kunskapsstöd, fördelat statsbidrag samt bedrivit samverkande verksamhet.

Lagstyrd verksamhet

Tillsyn

Länsstyrelserna har arbetat med olika samordnade insatser där fokus har varit tillsyn av att åldersgränser kontrolleras, serveringstillstånd och tillståndsgivning samt även tillsynsverksamhet av rökfria miljöer med fokus på bland annat skolgårdar.

Brottsbekämpning

Kustbevakningen, Kriminalvården, Polismyndigheten och Tullverket deltog i regionala underrättelsecenter tillsammans med andra, av regeringen utsedda myndigheter. Inom dessa har underlag arbetats fram för operativa insatser mot den organiserade brottsligheten och däribland organiserad smuggling. Kustbevakningen har även genomfört riktade kontroller mot såväl yrkessjöfarten samt fritidsbåtar, dels som preventiv åtgärd men också mot bakgrund av underrättelse- eller riskanalysbaserad information. Detta har lett till beslag av narkotika och tobak.

Polismyndigheten har genomfört riktade ANDT- och brottsförebyggande åtgärder vid risktillfällen såsom högtider och inför festivaler i samverkan med skolor och universitet. Vid högtider har också polisvolontärer lämnat information vid systembolag. Polismyndigheten har också arbetat på regional och lokal nivå mot den öppna droghandeln samt för att förhindra nyrekrytering av droganvändare, främst bland ungdomar. Särskilt prioriterat är arbetet med narkotikanätverk i de socialt utsatta områdena. Inom verksamheten förekommer polisområdesgemensamma insatser vid misstanke om allvarlig eller grov brottslighet.

Kunskapsstöd

Metodstöd

Brottsförebyggande rådet har arbetat med att etablera verksamhet som ska stödja kommunerna och polisen att arbeta kunskapsbaserat och utifrån lokala nulägesbilder utforma, genomföra och följa upp det förebyggande arbetet. Samarbete har skett med bland annat Länsstyrelsen Västerbotten och Polismyndighetens Utvecklingscentrum Nord. Forskare från Luleå Tekniska Universitet har genomfört en processuppföljning av arbetet i Södra Lappland. Inom ramen för Brottsförebyggande rådets metodstöd arrangerades dessutom två

seminarier med berörda kommuner och poliser för att beskriva och diskutera beröringspunkter och överlappningar i det förebyggande arbetet.

Polismyndigheten har arbetat med metoder såsom Kronobergsmodellen och Hot spots.

Socialstyrelsen har utvärderat arbetet med sociala insatsgrupper. Uppdraget omfattar en utvärdering av resultatet av sociala insatsgrupper på individnivå och en utvärdering av samverkansformen sociala insatsgrupper. Preliminära resultat av utvärderingen av samverkansformen sociala insatsgrupper publicerades i februari 2016. Regeringsuppdraget ska slutrapporteras till regeringen 30 september 2017.

Tullverket och Polismyndigheten har, tillsammans med Ekobrottsmyndigheten och Skatteverket, deltagit i ett uppdrag om illegal hantering av punktskattepliktiga varor (Uppdrag till Tullverket, Polismyndigheten, Ekobrottsmyndigheten och Skatteverket om illegal hantering av punktskattepliktiga varor, Fi2015/05353/S3). Syftet är att identifiera behov av regeländringar, öka samverkan mellan myndigheter, skapa bättre möjligheter för myndigheterna att säkerställa att punktskattelagstiftningen inte kringgås och hantera omfattande fusk och smuggling. En delrapport lämnades till regeringen den 1 oktober 2016. Uppdraget kommer att slutredovisas den 1 oktober 2017.

Kartläggning, sammanställning och analys

Brottsförebyggande rådet har arbetat med och publicerat Skolundersökningen om brott 2015. Undersökningen beskriver utsatthet för brott samt delaktighet i brott bland elever i årskurs 9. Syftet med rapporten är att utgöra ett kunskapsunderlag vid utformning och genomförandet av förebyggande arbete. Myndigheten har också genomfört kortanalysen Provtagning vid misstanke om ringa narkotikabrott. En undersökning av analysresultat 1998–2015. I analysen undersöktes Rättsmedicinalverkets registerdata om de prov som analyserats mellan 1998 och 2015 i syfte att beskriva de personer som årligen avkrävs blod- eller urinprov vid misstanke om ringa narkotikabrott, samt att jämföra med andra uppgifter om eget bruk i befolkningen. Brottsförebyggande rådet har också tagit fram och publicerat rapporten Kriminella nätverk och grupperingar (Brå 2016:12) i syfte att bättre förstå olika typer av illegala marknader och kriminell vinstdrivande verksamhet samt kopplingen mellan organiserad brottslighet och legala strukturer. I rapporten beskrevs bland annat narkotikamarknaden, smuggling och handel med dopningspreparat, smuggling och illegal försäljning av alkohol samt smuggling och illegal försäljning av tobak.

Expertutlåtande

Läkemedelsverket har hanterat samtliga begärda yttranden om narkotiska preparat från åklagare.

Kunskapspridning och utbildning

Brottsförebyggande rådet har genomfört de årliga konferenserna Råd för framtiden, en nationell konferens för brottsförebyggare inom kommun och polis, samt The Stockholm Criminology Symposium, en internationell konferens där kriminologiska forskningsrön presenteras och diskuteras. På konferensen fanns seminarier på temat ungdomar och alkohol- och narkotikaanvändning.

Utvärderingen från konferensen Råd för framtiden visade att en majoritet av deltagarna ansåg att konferensen helt eller delvis bidragit med nya kunskaper som deltagarna har användning för. Antalet besök på myndighetens webbsida ökade under 2016, visade den årliga uppföljningen av detta.

Länsstyrelsernas tillsynshandläggare har implementerat den nya ANDT-strategin i nära samverkan med ANDT-samordnarna och andra regionala aktörer. Arbetet har bestått i att både ta fram egna regionala strategier och att sprida kunskap om den nationella strategin genom kommunbesök, konferenser och utbildningar.

Polismyndigheten har gett stöd till skolor i det förebyggande ANDT-arbetet genom att hålla föreläsningar kring drogtecken och dopning samt genom att delta med föreläsare på konferenser, seminarier och utbildningar. Myndigheten har också genomfört informationsinsatser om illegal handel tillsammans med länsstyrelser och kommuner.

Statsbidrag

Brottsförebyggande rådet har fördelat ekonomiskt stöd för att stödja kunskapsuppbyggnad om lokalt brottsförebyggande arbete. År 2016 tilldelades två projekt om ANDT-förebyggande arbete medel. Det ena projektet handlade om kameraövervakning för minskad drogrelaterad brottslighet i så kallade Hot spots och det andra var en utvärdering av modellen Trygg Krog.

Samverkan och samordning

Länsstyrelserna har samverkat med andra myndigheter, främst Polismyndigheten, Tullverket, Skatteverket och Ekobrottsmyndigheten, i satsningar som utbildning i ISAK-tillsyn, samverkan mot illegal tobak och Krogar mot knark. Länsstyrelserna har också samverkat med Konsumentverket, IQ, Kriminalvården, länsnykterhetsförbund, hälso- och sjukvården och flera universitet med verksamhet riktad till studenter. Samverkan har handlat om nätverksträffar och utbildningsinsatser. Exempel på samverkan är att det i flera län finns nätverk som träffas där studenter vid universitet och studenthälsan representeras och att studentpubarnas personal utbildas i Ansvarsfull alkoholserving.

Länsstyrelserna har samverkat nationellt genom ANDT-nätverket SLUSS (Sveriges länsstyrelser utvecklar och stärker samordningsfunktionen) och tillsynsnätverket SLATT för enhetlighet i tillsyns- respektive ANDT-samordningsuppgifterna. Länsstyrelserna har i samverkan med andra regionala myndigheter arbetat fram eller planerat att ta fram länsövergripande styrdokument

för ANDT och brottsförebyggande arbete. Länsstyrelserna har också regelbundet sammankallat kommunerna till nätverksträffar inom ANDT och på en del håll har det också inkluderat brottsförebyggande arbete.

Polismyndigheten har haft representanter i samarbets- och samrådsgrupper där ANDT- och brottsförebyggande frågor behandlas. Polismyndigheten har samverkat med kommun och socialtjänst, till exempel kring Partnerskapet som är en samverkan med kommuner i ett brett, förebyggande och samordnande uppdrag kring utanförskap. Myndigheten har också arbetat med samverkansöverenskommelser och medborgarlöften innehållande ANDT-inslag. Arbetet ska utgå från den lokala problembilden och har varit en del i Polismyndighetens arbete med att öka tillgängligheten till polisen och stärka medborgarperspektivet. Myndigheten har också ingått i nätverket Prevention av dopning i Sverige (PRODIS). Polismyndigheten har gällande sociala insatsgrupper samverkat med berörda myndigheter och aktörer under socialtjänstens ledning. Syftet med arbetssättet är att hjälpa och stödja individer att lämna en kriminell livsstil.

Tullverket har samverkat med näringslivet genom Samverkan mot tullbrottslighet. Arbetet syftade till att mer och bättre information skulle nå Tullverket och kunna användas i bekämpning av tullbrottslighet. Bedömningar om de insatta resurserna har gett önskat resultat har gjorts löpande. Genom samverkan med andra myndigheter arbetade Tullverket för att minska tillgången på ANDT. Myndigheten har också deltagit i ANDT-forum som letts av länsstyrelserna i Stockholm, Västra Götaland, Värmland och Skåne. Samverkan, i form av kontrollinsatser har också genomförts med bland annat Polismyndigheten och Kustbevakningen.

Jämlikhet, jämställdhet och skydd av barn och unga

Lagstyrd verksamhet

Inom de verksamheter som bedrivits med det övergripande målet att minska tillgången på ANDT har det inte genomförts några särskilda insatser av de nationella myndigheterna för att speciellt uppmärksamma jämlikhet, jämställdhet och skydd av barn och unga. Myndigheterna hänvisade till det generella förhållningssättet inom respektive myndighet eller till lagstiftningen. Till exempel angav Polismyndigheten att de inom den brottsbekämpande verksamheten aktivt arbetat för att uppmärksamma bruk, hantering och missbruk i alla miljöer och sociala sammanhang. Både Polismyndigheten och Tullverket angav att myndigheterna arbetat med jämställdhetsintegrering. Folkhälsomyndigheten och Länsstyrelserna ansåg att perspektiven indirekt beaktas i föreskriftsarbete och allmänna råd genom att alkohol- och tobakslagen är en skyddslagstiftning och har ett fokus på barn och unga.

Kunskapsstöd

Inom de verksamheter där myndigheterna arbetat med kunskapsstöd var det främst genom de generella förhållningssätten som perspektiven beaktats. Till exempel angav Brottsförebyggande rådet att myndigheten verkat för att perspektivet om jämställdhet ska integreras i verksamheten och Polismyndigheten hänvisade till arbetet med jämställdhetsintegrering. Socialstyrelsen angav specifikt att perspektiven beaktas i den utvärdering som genomförts och Folkhälsomyndigheten lyfte att myndighetens ställningstagande kring en höjning av alkoholskatten grundar sig i kunskap om hur prissättning kan bidra till en mer jämlik hälsa. Länsstyrelserna angav att likabehandling av gäster oavsett kön, könsidentitet, ålder, etnicitet, religion, funktionsnedsättning och sexuell läggning är en del av utbildningen Ansvarsfull alkoholserving.

I verksamheter där statistik samlas in, hanteras och sprids, redovisade myndigheterna data på nivåer som ska möjliggöra analyser för att stärka kunskapen om ojämlikhet och brist på jämställdhet kopplat till ANDT. Till exempel beskrev Brottsförebyggande rådet och Länsstyrelserna att skillnader mellan kön redovisats i myndighetens analyser och Folkhälsomyndigheten lyfte att indikatorerna i Indikatorlabbet är uppdelade på kön och ålder samt på lokal och regional nivå för att möjliggöra uppföljning och analys av skillnader på dessa nivåer.

Statsbidrag

Inom arbetet med att fördela ekonomiskt stöd beskrev Brottsförebyggande rådet att ansökningar och slutrapporter ska redovisa skillnader mellan olika grupper i samhället och uppmärksamma vilken målgrupp som främst berörs av de lokala insatserna.

Samverkan och samordning

Länsstyrelserna beskrev myndigheternas överväganden om hur jämlikhet kan främjas och har haft särskilt fokus på små kommuner som kan ha haft svårt att delta i ANDT-arbete. Polismyndigheten och Tullverket tog upp arbetet med jämställdhetsintegrering.

Mål 2: Antalet barn och unga som börjar använda narkotika, dopningsmedel och tobak eller debuterar tidigt med alkohol ska successivt minska

Insatsområde: Reglering och tillsyn för att begränsa marknadsföring och exponering av alkohol och tobak

Folkhälsomyndigheten och Konsumentverket har varit verksamma inom insatsområdet. Myndigheterna har genomfört olika typer av lagstyrd verksamhet.

Lagstyrd verksamhet

Föreskrifter och allmänna råd

Folkhälsomyndigheten har tagit fram tre nya föreskrifter, upphävt en föreskrift och ändrat en föreskrift avseende hälsovarningar och karakteristisk smak.

Föreskrifterna reglerar bland annat hur hälsovarningar ska vara utformade på förpackningar till tobaksvaror och örtprodukter för rökning samt att tobaksvaror som innehåller vissa tillsatser inte får tillhandahållas konsumenter på marknaden.

Konsumentverket har reviderat sina allmänna råd om marknadsföring av alkoholdryck till konsumenter. Råden trädde i kraft 1 oktober 2016.

Tillsyn

Konsumentverket har handlagt 47 tillsynsärenden avseende marknadsföring av alkoholdrycker och tobaksvaror.

Tillsynsvägledning

Folkhälsomyndigheten har gett stöd och råd till de operativa tillsynsmyndigheterna avseende hälsovarningar genom informationsutskick och konferenser. Information har spridits om lagändring, framtagna föreskrifter samt information om problemområden med hälsovarningar under övergångsperioden. Myndigheten har också gett stöd och råd genom att ha svarat på inkomna frågor kopplade till de ändrade hälsovarningarna. Myndigheten har även genomfört uppföljning och utvärdering av kommunernas och länsstyrelsernas tillsyn.

Konsumentverket har väglett kommunala alkohol- och tobaksinspektörer och besvarat frågor om marknadsföring av alkohol och tobak från framför allt de kommunala tillsynsmyndigheterna men också från näringsidkare, allmänheten och massmedia. Konsumentverket har även genomfört tre utbildningsinsatser för kommuner och länsstyrelser där också ideella organisationer och andra statliga myndigheter deltagit.

Insatsområde: En hälsofrämjande skola utifrån elevers olika förutsättningar och behov

Länsstyrelserna, Polismyndigheten, Socialstyrelsen, Statens institutionsstyrelse och Statens skolverk har varit verksamma inom insatsområdet. Myndigheterna har bedrivit verksamhet i form av olika former av kunskapsstöd, fördelning av statsbidrag och internt kvalitetsarbete.

Kunskapsstöd

Metodstöd

Länsstyrelserna har arbetat med metodstöd. Till exempel har länsstyrelserna arbetat med metodutveckling för att anpassa föräldraskapsstöd till utrikesfödda föräldrar. Länsstyrelserna har också stöttat kommunerna och skolorna att utveckla och integrera ANDT-frågorna i undervisningen samt arbetat aktivt för implementering av ANDT på schemat. Länsstyrelsen Stockholm har ett pågående arbete med att kulturanpassa och utvärdera Good Behaviour Game och Länsstyrelsen Skåne har erbjudit utbildning i motiverande samtal för att göra personal mer rustad att ta samtal om livsstilsförändringar. Länsstyrelsen Hallands län har tillsammans med en kommun startat upp ett arbete med att fånga upp ungdomar under 25 år som varken går i skolan eller arbetar för att lotsa dem till stöd, behandling och sysselsättning.

Riktlinjer och vägledning

Statens skolverk har under året agerat stöd till skolor med frågor om ANDT-undervisning samt tagit fram ett stödmaterial till personal inom skola och annan pedagogisk verksamhet gällande anmälningsplikt till socialtjänsten.

Statens skolverk och Socialstyrelsen har tillsammans reviderat kunskapsstödet Vägledning för elevhälsa.

Kunskapsspridning och utbildning

Länsstyrelserna har inom ramen för föräldrastödsuppdraget anordnat konferenser och utbildningar om till exempel jämställt föräldraskap, föräldrastöd med fokus på tonåren och föräldramötetekniker. Länsstyrelserna har också arrangerat utbildning för kommunerna om hur kombinationen tillsyn över rökfriheten på skolgårdar och skolans förebyggande arbete ökar möjligheten för skolorna att bli tobaksfria. Material om samverkande insatser mellan tillsyn och förebyggande har spridits skriftligt och via seminarier och konferenser. Länsstyrelsen Stockholm har tagit fram ett preventionspaket för att underlätta kommunerna att orientera sig i vad länsstyrelsen erbjuder för stöd i olika frågor. Länsstyrelsen har erbjudit ett utbildningspaket kopplat till detta i syfte att kommunerna också effektiviserar sitt preventionsarbete. Länsstyrelsen har också gett medel till Stockholms Stad inom projektet Våga vara viktig för att ta utveckla, genomföra och sprida erfarenheter av att utbilda personal på boenden för ensamkommande barn om ANDT, ohälsa, sex mot ersättning och människohandel.

Polismyndigheten har deltagit i informationsmöten på skolor och ungdomsgårdar och har till exempel i polisregion Bergslagen haft utbildning för föräldrar i årskurs 7 vid tre skolor. I det dagliga arbetet med ungdomar arbetar myndigheten brottsförebyggande och ingripande i frågor gällande ANDT. Myndigheten har samarbetat med bland annat skolor och till exempel skolkuratorer, bland annat om tobaksfri skola.

Statens skolverk har under 2016 arbetat med att hålla webbmaterialet från uppdraget att utforma utbildningsinsatser om alkohol, narkotika, dopning och tobak aktuellt.

Statsbidrag

Statens skolverk har fördelat statsbidrag motsvarande 42 miljoner kr för hälsofrämjande skolutveckling. Syftet med bidraget var att stärka huvudmäns och skolors hälsofrämjande och förebyggande arbete och samtidigt utvinna kunskap om hur det hälsofrämjande arbetet kan utformas så att det är effektivt.

Samverkan och samordning

Länsstyrelserna har deltagit i nätverksgrupper och har samverkat i alla län mellan ANDT och föräldrastödsuppdraget för föräldrastödsinsatser. Länsstyrelserna har också arbetat tillsammans med integration på länsstyrelserna om extra stöd för ensamkommande barn.

Internt kvalitetsarbete

Statens institutionsstyrelse har under året utvecklat och infört elevhälsoteam på varje institution samt tagit fram rutiner för elevhälsan.

Insatsområde: Effektivt arbete mot langning av alkohol och tobak

Folkhälsomyndigheten, Länsstyrelserna, Polismyndigheten, Statens institutionsstyrelse och Tullverket har varit verksamma inom insatsområdet. Myndigheterna har bedrivit verksamhet i form av brottsbekämpning, olika former av kunskapsstöd samt samverkan.

Lagstyrd verksamhet

Brottsbekämpning

Polismyndigheten har, i samarbete med Tullverket, följt upp tips och utfört insatser gentemot smuggling och langning av smuggelalkohol och illegal införsel. Myndigheten har också genomfört riktade insatser i samband med högtider och inför festivaler och mot de så kallade spritbussarna.

Statens institutionsstyrelse har under året arbetat mot langning genom att ha bestämmelser om vem som får köpa tobak. Myndigheten har också arbetat med att försöka begränsa tillfällena och platser för rökning.

Tullverket har genomfört insatser som bestått av in- eller utförselkontroller på ungdoms/studentkryssningar, kontrollinsatser i hamnar och punktskattekontroller på väg.

Kunskapsstöd

Metodstöd

Folkhälsomyndigheten har slutredovisat arbetet med informationsinsatsen Tänk Om. En utvärdering visade att 80 procent eller fler av länen uppgav att det stöd som erbjöds inom ramen för Tänk Om har underlättat det lokala antilagningsarbetet. Målsättningen nåddes inte gällande antal inslag i olika media eller för alla länsstyrelser medverkan vid samtliga fyra informationstillfällen. Folkhälsomyndigheten har även efter regeringsuppdragets slut, under första halvåret 2016, tillhandahållit de verktyg som tagits fram under uppdraget, såsom webbplatsen, verktygslådan samt trycksaksgeneratorn.

Länsstyrelserna i tolv län har genomfört antilagningsinsatser, till exempel Tänk Om och Hejdå alkoholskador. Träffar har genomförts med alkohol- och tobakshandläggare och möten med tidigare Tänk Om-arbetsgruppen för planering av kampanj inför valborg, skolavslutning och andra riskstillfällen. Hejdå alkoholskador har genomförts i samverkan med länsstyrelserna Skåne, Stockholm och Västra Götalands län samt Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN).

Länsstyrelsen Skåne har bidragit med kunskap om kommuner och deras förebyggande arbete vid uppstarten av en utvärdering av Öckerömetoden. Länsstyrelsen har även bidragit med medel för genomförande av enkätundersökningar i årskurs 7–9.

Kartläggning, sammanställning och analys

Folkhälsomyndigheten har påbörjat framtagande av en litteraturöversikt om metoder och arbetssätt som kan bidra till att minska tillgängligheten till alkohol för minderåriga.

Expertutlåtande

Folkhälsomyndigheten har verkat som extern granskare av IQ:s Tonårsparlören och lämnat synpunkter till IQ.

Kunskapsspridning och utbildning

Polismyndigheten har under året genomfört informationsinsatser i form av samtal och besök på lokala systembolag och i butiker som saluför tobak och folköl. Målet med verksamheten är att öka förståelsen för vikten av att unga inte får tillgång till tobak och alkohol.

Samverkan och samordning

Polismyndigheten har samverkat med Systembolaget genom besök som har syftat till att få systembolagen att lättare upptäcka langning.

Insatsområde: Spridning och tillämpning av ett kunskapsbaserat cannabisförebyggande arbete

Folkhälsomyndigheten, Länsstyrelserna och Polismyndigheten har varit verksamma under insatsområdet. Myndigheterna har bedrivit lagstyrd verksamhet kunskapsstöd, fördelat statsbidrag, samverkat och bedrivit internt kvalitetsarbete.

Lagstyrd verksamhet

Brottsbekämpning

Polismyndigheten har genomfört underrättelseinhämtning och operativa insatser genom att kartlägga och lagföra individer i kriminella nätverk, arbeta mot den öppna droghandeln samt förhindra nyrekrytering av droganvändare, främst bland ungdomar.

Kunskapsstöd

Metodstöd

Länsstyrelserna har arbetat med metodstöd. Till exempel har Länsstyrelsen Uppsala län tillsammans med landstingets och kommunernas verksamhet Hälsoäventyret vidareutvecklat ett koncept för skolor att arbeta med cannabisprevention. Länsstyrelsen Uppsala län har också arbetat med För hälsa mot cannabis – ur ett ungdomsperspektiv i Uppsala län genom att testa konceptet på en skola samt genom att ett handledningsmaterial och filmer har producerats.

Kartläggning, sammanställning och analys

Folkhälsomyndigheten har tagit fram underlag till tre kunskapssammanställningar: en sammanfattning av en rapport från Världshälsoorganisationen (WHO) från 2016 om hälsomässiga och sociala effekter av icke-medicinskt cannabisbruk, ett faktablad om risk- och skyddsfaktorer och förebyggande åtgärder inom narkotikaområdet samt en folder om den svenska narkotikasituationen. Resultaten kommer att spridas under 2017.

Länsstyrelsen Värmland har genomfört en attitydmätning i sociala medier i Karlstad kommun om inställningen till cannabis bland unga vuxna. Denna kommer att användas som underlag för fortsatta insatser i gymnasieskolan.

Kunskapsspridning och utbildning

Länsstyrelserna har arbetat med att utbilda personal som möter ungdomar i skolan, inom fritidsverksamheten eller på HVB-hem (hem för vård eller boende) för ensamkommande flyktingbarn. Till exempel har Länsstyrelsen Jämtlands län delfinansierat ett projekt i Östersunds kommun med syfte att utbilda fritidspersonal kring tidiga tecken och samtal om cannabis. Där har utbildningsplats erbjudits för gymnasielärare och företrädare från elevhälsan i hur man kan undervisa om cannabis. Länsstyrelsen Västmanlands län har gett kunskapsstöd till de professioner och andra vuxna som möter ungdomar genom att två gånger om året anordna informationsträffar där nya fakta och kollegialt kunskapsstöd är centralt. En fördjupad utbildningsinsats har också getts personal på HVB-hem för

ensamkommande flyktingbarn genom två utbildningsomgångar utifrån temat ANDT. Länsstyrelserna har också tagit fram foldrar till föräldrar om cannabis, alkohol och tobak. Länsstyrelserna har på regional nivå arbetat med att sprida information om det aktuella läget (i form av antal, åldersgrupper, kön och bakgrund). Länsstyrelserna har också genomfört en informationsdag om råd och rön samt data i samarbete med CAN.

Polismyndigheten har deltagit vid informationsmöten på skolor och ungdomsgårdar och har bland annat hållit utbildning för föräldrar med barn i årskurs 7.

Myndigheten har också under året arbetat med spridning av forskning via samverkansorganisationens hemsida i syfte att använda forskningsresultat, erfarenhetsbaserad kunskap, beprövade metoder eller nya idéer för att förbättra verksamheten.

Statsbidrag

Folkhälsomyndigheten har fördelat statsbidrag för att stödja utvecklingen av preventivt arbete inom ANDT-området. Till exempel tilldelades projektet Internetbaserad intervention vid cannabismissbruk medel bidrag under 2016. Resultaten från projekt som avslutades 2016 redovisas i en samlad rapport under 2017.

Samverkan och samordning

Länsstyrelsen Jämtlands län har format en samverkansgrupp med målet att öka insatser kring cannabisförebyggande arbete.

Internt kvalitetsarbete

Polismyndigheten har arbetat med kompetenshöjande åtgärder inom narkotikaområdet inklusive spridning av beprövade metoder och forskningsresultat till den egna personalen och till samverkande personal.

Jämlikhet, jämställdhet och skydd av barn och unga

Lagstyrd verksamhet

Inom de verksamheter där myndigheterna arbetat lagstyrt hänvisade myndigheterna till generella förhållningssätt inom myndigheten och lagstiftning eller att myndigheten inte särskilt har arbetat med perspektiven. Till exempel angav Polismyndigheten att målet med deras jämställdhetsintegrering är att kvinnor och män får lika service och bemötande när polisen hanterar händelser och utreder brott. Folkhälsomyndigheten och Konsumentverket hänvisade till att alkohol- och tobakslagen är en skyddslagstiftning med fokus på skydd av barn och unga. Konsumentverket angav att marknadsföringsåtgärder på sociala medier var ett särskilt fokusområde under 2016 samt att de allmänna råden om marknadsföring av alkoholdryck till konsumenter har fått två nya bestämmelser som beaktar perspektivet barn och unga.

Kunskapsstöd

I arbetet med att stödja målgrupperna med kunskap uppgav till exempel Polismyndigheten och Socialstyrelsen att de arbetat med jämställdhetsintegrering. Socialstyrelsen angav att de värnar hälsa, välfärd och allas lika tillgång till god vård och omsorg och att olika dimensioner av jämställdhet och jämlikhet inom vård och omsorg speglas i myndighetens regeringsuppdrag. Folkhälsomyndigheten angav att de i arbetet med kunskapsunderlag tog hänsyn till jämlikhet, jämställdhet och skydd av barn och unga i den mån det funnits kunskapsstöd för detta. Länsstyrelserna angav att med individen i fokus är ambitionen att alla har samma rättigheter men behöver ibland behandlas olika och ges olika mycket stöd för att skapa jämlikhet.

Statsbidrag

Inom de verksamheter där myndigheterna fördelat statsbidrag angav till exempel Statens skolverk att de utifrån skolans styrdokument alltid arbetar med utgångspunkt från perspektiven. Folkhälsomyndigheten uppgav att projekt som har ett jämlikhets-, jämställdhets- och/eller barn- och unga perspektiv med syfte att öka förutsättningarna för en jämlik hälsa prioriteras i urvalet under förutsättning att de specifika kriterierna är uppfyllda.

Samverkan och samordning

Polismyndigheten hänvisade till det generella förhållningssättet inom myndigheten där de aktivt arbetar för att uppmärksamma bruk, hantering och missbruk i alla miljöer och sociala sammanhang samt att de arbetar med jämställdhetsintegrering.

Internt kvalitetsarbete

Inom den verksamhet där Polismyndigheten har arbetat med internt kvalitetsarbete uppgav myndigheten sitt arbete med jämställdhetsintegrering.

Mål 3: Antalet kvinnor och män samt flickor och pojkar som utvecklar skadligt bruk, missbruk eller beroende av alkohol, narkotika, dopningsmedel eller tobak ska successivt minska

Insatsområde: Uppmärksamma och förebygga ANDT-relaterad ohälsa bland kvinnor och män samt flickor och pojkar inom hälso- och sjukvården, socialtjänsten och inom andra arenor

Folkhälsomyndigheten, Länsstyrelserna, Polismyndigheten och Socialstyrelsen har varit verksamma inom insatsområdet. Myndigheterna har bedrivit kunskapsstöd, fördelat statsbidrag, samverkat och utvecklat det interna arbetet.

Kunskapsstöd

Metodstöd

Folkhälsomyndigheten har gett uppdrag till Karolinska Institutet respektive Umeå universitet i syfte att öka kunskapen om två ANDT-förebyggande metoder. Karolinska Institutet har översatt och kulturanpassat manual och material för metoden Good Behavior Game samt implementerat och genomfört en pilotstudie av metoden. Umeå universitet har tagit fram en studieplan för effektutvärdering av metoden Tobaksfri duo.

Länsstyrelserna har arbetat med att ge metodstöd på olika sätt. Bland annat har Länsstyrelsen Jämtlands län samverkat med Region Jämtland Härjedalen för att förnya arbetet med Tobaksfri duo. Länsstyrelsen Uppsala län har stöttat studenthälsans vidareutveckling av ANDT-L-arbetet³ på Uppsala universitet. Insatser har också gjorts av Länsstyrelsen Skåne för att ta fram en handbok för personal på boenden för ensamkommande barn och ungdomar. I samband med det senare har Länsstyrelsen deltagit i styrgruppen för Preventiva insatser mot droger. Med detta avses kompetenshöjande insatser om missbruksförebyggande arbete till personal som arbetar med ensamkommande barn och ungdomar i Malmö stad.

Kartläggning, sammanställning och analys

Folkhälsomyndigheten har gett Karolinska Institutet i uppdrag att uppdatera befintliga analyser av kopplingen mellan alkoholkonsumtion och suicid samt effekten av alkoholpreventiva insatser.

Länsstyrelsen Jämtlands län har genomfört en kartläggning över tobaksförebyggande insatser.

En länsstyrelse har utvecklat och genomfört en regional narkotikakartläggning och spridit resultatet vid seminarier för att uppmärksamma omfattningen av narkotikamissbruket. Länsstyrelsen Östergötland har också utvecklat och

³ ANDT-arbete i vilket man särskilt har lyft in arbete för att förebygga skador och problem till följd av läkemedelsanvändning.

genomfört tre mätningar av narkotikaspår i avloppsvatten i 12 av länets kommuner. Resultaten sammanställdes i en rapport och spreds via seminarium. Resultaten användes av kommuner och polis vid arbetet med samverkan.

Socialstyrelsen har påbörjat en studie om utvecklingen av psykisk ohälsa hos unga vilken även inklusive skadligt bruk av alkohol, narkotika och eventuellt dopning. Studien presenteras i form av en rapport under 2017.

Riktlinjer och vägledning

Sju länsstyrelser har ingått i en regional arbetsgrupp för att ta fram en preventionsplan mot cancer där alkohol- och tobaksprevention har varit två prioriterade områden.

Socialstyrelsen har stöttat det fortsatta införandet av nationella riktlinjer för sjukdomsförebyggande metoder i hälso- och sjukvården. Uppföljning visar att patienter som fått stöd att sluta med riskfyllda alkoholvanor har ökat men arbetet med tobaksavvänjning har inte ökat. Det är fortfarande stora skillnader mellan landstingen.

Socialstyrelsen har också tillhandahållit nationella riktlinjer för vård och stöd vid missbruk och beroende för vägledning av beslut på gruppnivå. Socialstyrelsen följer årligen upp vården av personer med missbruk eller beroende av alkohol och narkotika och publicerar resultaten i öppna jämförelser inom socialtjänsten och kommunal hälso- och sjukvård.

Kunskapsspridning och utbildning

Folkhälsomyndigheten har slutredovisat ett regeringsuppdrag som syftar till att stödja det hälsofrämjande och förebyggande arbetet och bidra till kunskapsutveckling vad gäller ANDT vid högskolor och universitet. Målgruppen har varit personal som arbetar på studenthälsomottagningarna. Myndighetens arbete har bland annat bidragit till att även mindre studenthälsomottagningar fått möjlighet till kunskapsutveckling inom området. Under 2016 har ett arbete med en systematisk litteraturoversikt om interventioner för att främja psykisk hälsa och förebygga psykisk ohälsa pågått som en komplettering till det ANDT-förebyggande kunskapsunderlaget.

Länsstyrelserna har arbetat med kunskapsspridning genom informationsinsatser och konferenser. Länsstyrelserna har bland annat genomfört insatser på och runt asylboende i syfte att höja kunskapen om lagstiftning om narkotika, tobak och alkohol och öppnat upp för dialog för att förebygga bruk, missbruk och beroende bland de boende. Detta har skett i samverkan med kommun, studieförbund och polisen. Utvärdering visar att personalen som genomgått utbildning upplever att de har bättre kunskap om droger, beteende och andra indikatorer som gör att en åtgärd behöver tas. Länsstyrelsen Jämtlands län har stöttat regionen och kommunerna att fortsätta jobba med Tobaksfri duo men också i många olika sammanhang såsom på workshops vid framtagande av handlingsplaner för HVB-hem, konferens om ensamkommande barn och unga och nätverket för drogsamordnare. Länsstyrelsen

har också stöttat en kommun ekonomiskt för att kartlägga tobaksbruket hos asylsökande.

Länsstyrelserna har också genomfört informationsinsatser gällande alkohol, tobak och dopning riktat mot allmänheten genom att arbetat för en regional och lokal mobilisering under uppmärksamhetsveckorna för dopning (v 41), alkohol (v 45) och tobak (v 47).

Länsstyrelsen Västra Götalands län har ordnat konferensen Ökad preparatkännedom – utifrån ett fysiskt, psykiskt och socialt perspektiv. Konferensen anordnades i samverkan med Boråsregionens kommunalförbund, Högskolan i Borås, FoU Sjuhärad Välfärd, Kriminalvården och Länsnykterhetsförbundet Västra Götaland. Länsstyrelsen har också anordnat konferensen Hälsa och sociala effekter av cannabis tillsammans med Centrum för forskning och utbildning kring riskbruk, missbruk och beroende vid Göteborgs universitet, Göteborgs Stad och FoU i Väst i Göteborgsregionens kommunalförbund.

Länsstyrelserna har också genomfört informationsinsatser i form av deltagande i kampanjen Idrotten tar kampen mot rökning, insatsen Varannan vatten som riktade sig till studenter på Linnéuniversitetet och Hälsans dag som var en mässa arrangerad för studenter på Jönköpings universitet. Varannan vatten genomfördes i samverkan med Region Kronoberg, Växjö kommun och Polismyndigheten och Hälsans dag arrangerades i samverkan med studenthälsan och kommittén Studenter emellan.

Statsbidrag

Folkhälsomyndigheten har fördelat statsbidrag för att stödja utvecklingen av det preventiva arbetet inom ANDT-området. Under 2016 finansierade dessa medel 24 projekt med anknytning till insatsområdet.

Länsstyrelsen i Kronobergs län har delat ut vissa medel till aktörer som ansökt om dessa för att bedriva insatser under uppmärksamhetsveckorna.

Samverkan och samordning

Länsstyrelserna har arbetat med samverkan och samordning på olika sätt och på olika arenor. Bland annat har samverkat skett med IQ genom en gemensam nätverksträff med temat samhällsansvar och engagemang och samverkat i ett projekt vid Jönköpings universitet för att minska berusning hos nya studenter. Det senare skedde tillsammans med projektledare för Insparken, polis, studenthälsan och ideella sektorn. Ytterligare exempel är att en länsstyrelse har samordnat ett regionalt forum för studenthälsomottagningar tillsammans med studentkårer vid högskolorna i Borås, Skövde och Trollhättan, Göteborgs universitet och Chalmers för att öka engagemanget i frågor om unga vuxnas alkohol- och drogvvanor. Länsstyrelsen Hallands län har samverkat med aktörer som stödjer arbetsgivare för att i branschvisa forum lyfta ANDT-frågan. Länsstyrelsen i Jönköpings län har

deltagit i en referensgrupp för Studenter Emellan som är en studentkommitté som arbetar förebyggande inom alkohol, narkotika, dopning och sexuell hälsa.

Internt kvalitetsarbete

Polismyndigheten har kontinuerligt anordnat kompetenshöjande insatser. I den nya organisationen finns Kompetenscentrum som ansvarar för fort- och vidareutbildningsinsatser. Nationellt forensiskt centrum ger viss kompetensutveckling inom narkotikaområdet.

Insatsområde: Dopningsförebyggande arbete inom motionsidrotten

Folkhälsomyndigheten, Länsstyrelserna och Polismyndigheten har varit verksamma inom insatsområdet. Myndigheterna har bedrivit verksamhet i form av kunskapsstöd, fördelning av statsbidrag och samverkan.

Kunskapsstöd

Kunskapsspridning och utbildning

Femton länsstyrelser har utbildat och arbetat utifrån sina nätverk gentemot samordnare inom kommunerna för att sprida metoden 100 % ren hårdträning. En samordningsgrupp för länsarbete har skapats. Länsstyrelserna har också genomfört utbildningar för personal på träningsanläggningar enligt ett koncept som tagits fram inom PRODIS. Länsstyrelserna samarbetar med polisen, kommuner, träningsanläggningar, region/landsting och länsidrottsförbunden och gemensamt anordnas utbildningar för samordnare och träningsanläggningar. Vissa länsstyrelser har deltagit i uppmärksamhetsveckan om dopning.

Polismyndigheten har spridit kunskap om effektiva arbetssätt mot dopning i och med arbetet i nätverket PRODIS. Inom arbetet med 100 % ren hårdträning har poliser regelbundet gjort besök på träningsanläggningar för att knyta kontakt med gymägarna och de som tränar.

Statsbidrag

Folkhälsomyndigheten har fördelat statsbidrag för att stödja utvecklingen av preventivt arbete inom ANDT-området. Fem projekt med anknytning till dopningsförebyggande inom motionsidrotten bedrevs med hjälp av dessa medel. Resultaten från projekt som avslutades 2016 redovisas i en samlad rapport under 2017. Folkhälsomyndigheten har också enligt särskilt uppdrag fördelat medel till Stockholm förebygger alkohol- och drogproblem (STAD) för att utveckla och sprida metoden 100 % ren hårdträning samt vidareutveckla en webbplattform för arbetsmetoden.

Samverkan och samordning

Länsstyrelserna har samordnat det länsövergripande dopningsarbetet genom länsnätverk eller samordningsgrupper. Det förekommer att länsarbetet leds av en projektledare som är anställd av en annan huvudman (länsidrottsförbunden eller en kommun). Samordnare och projektledare har deltagit vid de nationella nätverksmötena om PRODIS som anordnades av STAD.

Jämlikhet, jämställdhet och skydd av barn och unga

Kunskapsstöd

I arbetet med att stödja målgrupperna med kunskap hänvisade både Polismyndigheten och Socialstyrelsen till sitt arbete med jämställdhetsintegrering. Socialstyrelsen har i sitt arbete tagit fram en handlingsplan för jämställdhetsintegrering med målet om att bidra till att vården och omsorgen tillhandahålls och fördelas på lika villkor för alla oavsett kön. Denna innebär enligt Socialstyrelsen att myndigheten strävar efter att all verksamhet ska genomsyras av ett jämställdhetsperspektiv. Folkhälsomyndigheten lyfte att jämlikhet beaktas, baserat på kön, socioekonomisk status och region, när myndigheten beställt utvärdering av ett förebyggande program.

Statsbidrag

När Folkhälsomyndigheten fördelat medel prioriteras projekt som syftar till att öka förutsättningarna för en jämlik hälsa och som beaktar jämlikhet, jämställdhet och/eller skydd av barn och unga.

Samverkan och samordning

Länsstyrelserna beskrev bland annat att myndigheterna i det dopningsförebyggande projektet skiljer på hur användning påverkar individen och omgivningen utifrån kön och ålder.

Internt kvalitetsarbete

Polismyndigheten har arbetat med jämställdhetsintegrering där målet är att kvinnor och män får lika service och bemötande när polisen hanterar händelser och utreder brott.

Mål 4: Kvinnor och män samt flickor och pojkar med missbruk eller beroende ska utifrån sina förutsättningar och behov ha ökad tillgänglighet till vård och stöd av god kvalitet

Insatsområde: Samverkan mellan hälso- och sjukvård och socialtjänst samt med andra aktörer för en sammanhållen vård utifrån kvinnors och mäns samt flickors och pojkars specifika förutsättningar och behov

Kriminalvården, Länsstyrelserna, Polismyndigheten, Socialstyrelsen och Statens institutionsstyrelse har varit verksamma inom insatsområdet. Myndigheterna har bedrivit lagstyrd verksamhet, kunskapsstöd, behandling, fördelat statsbidrag, verksamhet i form av samverkan och samordning samt internt kvalitetsarbete.

Lagstyrd verksamhet

Föreskrifter och allmänna råd

Socialstyrelsen har tagit fram och beslutat om nya föreskrifter och allmänna råd (HSLF-FS 2016:1) om läkemedelsassisterad behandling vid opioidberoende.

Myndighetsutövning

Kriminalvården har genomfört drogkontroll i form av provtagning i stor skala på anstalter och drogprevention i form av visitationsverksamhet.

Polismyndigheten har gjort överlämningar till socialtjänst och Beroendecentrum då polisen varit i kontakt med person som behöver följas upp eller stödjas av annan aktör.

Kunskapsstöd

Metodstöd

Kriminalvården har fått ett regeringsuppdrag att utveckla och förstärka myndighetens arbete med utslussning i syfte att öka klienternas förutsättningar att inte återfalla i brott. Under 2016 har analys av verksamheten ägt rum i syfte att ta fram åtgärder för att nå bästa möjliga resultat av dessa.

Kartläggning, sammanställning och analys

Länsstyrelsen i Kronobergs län har arbetat med uppföljning. Till exempel har ledningsgruppen för samordning av länets hälso- och sjukvård och socialtjänst samt chefsnätverket för skolfrågor ansvarat för uppföljning av överenskommelsen Psykisk hälsa. Brukarorganisationerna ska göras delaktiga i uppföljningen och deras erfarenheter och synpunkter ska beaktas. Ett förslag till Samverkansöverenskommelse psykisk hälsa har arbetats fram under 2016, och där har länsstyrelsen medverkat utifrån ANDT-perspektivet.

Socialstyrelsen har arbetat med att ta fram en lägesbild av följsamheten av de nationella riktlinjerna för vård och stöd vid missbruk och beroende.

Riktlinjer och vägledning

Länsstyrelsen Värmland har deltagit i framtagande av riktlinjer för dopning i den regionala överenskommelsen Riktlinjer för missbruk. Länsstyrelsen Värmland har också arbetat med implementering av den nyligen framtagna länsöverenskommelsen med riktlinjer för agerande i mötet med barn och unga med risk- eller missbruksproblematik.

Socialstyrelsen har tillhandahållit riktlinjer för stöd och vård vid missbruk och beroende som syftar till att ge vägledning för beslut på gruppnivå. Socialstyrelsen har också utvecklat en manual samt ett webbaserat stöd för att underlätta implementering av insatser som rekommenderas i nationella riktlinjer för vård och stöd vid missbruk och beroende.

Statens institutionsstyrelse har reviderat riktlinjer och rutiner av utredning gällande LVM-vården (Lag (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall) och tjänsterna akut och behandling inom ungdomsvården.

Kunskapsspridning och utbildning

Länsstyrelserna har genomfört kunskapsspridning för att bidra till en sammanhållen vård. Länsstyrelsen Västra Götalands län har varit medarrangör till konferensen Women and Alcohol in Gothenburg som anordnades tillsammans med WAG-projektet, Centrum för forskning och utbildning kring riskbruk, missbruk och beroende vid Göteborgs universitet och Länsnykterhetsförbundet Västra Götaland. Länsstyrelsen Värmland har varit medarrangör till konferensen Barn och unga i risk- och missbruk arrangerad för chefer och medarbetare inom elevhälsa, ungdomsmottagningar, vårdcentraler, första linjen, socialtjänst och barn- och ungdomspsykiatri. Sju länsstyrelser har anordnat utbildning inom cannabisområdet för personal inom HVB-hem för ensamkommande flyktingbarn. Länsstyrelser har också deltagit i arbetet med att sprida de nationella riktlinjerna för vård och stöd vid missbruk och beroende samt arbetet med att sprida kunskap om ANDT-strategin till beslutsfattare och personal inom hälso- och sjukvården.

Behandling

Kriminalvården har genomfört droklassificering beträffande missbruk av narkotika, alkohol eller dopningspreparat vid verkställighetsplanering. Myndigheten har utrett och erbjudit kontraktsvård i stället för fängelse till klienter. Totalt genomfördes 631 kontraktsvårdspåföljder under året. Myndigheten har också bedrivit uppsökande verksamhet och insatser på häkten för att motivera till behandling. Målet är att samtliga häktade ska erbjudas kontakt med uppsökare och enligt statistik för januari till augusti har 60 procent av alla häktade uppsökts. Myndigheten har också erbjudit vårdvistelse som särskild utslussningsåtgärd för personer med missbruk och behandlingsprogram för missbruk/beroende i anstalt och frivård. Myndigheten har genomfört 2 410 förberedande insatser (årsuppdraget

var 2 662), 867 intensiva insatser mot missbruk (årsuppdraget var 1 111) och 963 förstärkande insatser (årsuppdraget var 1 076). Myndigheten har även genomfört neuropsykiatriska utredningar med ADHD-frågeställning och inlett stöd och behandling vid misstanke om ADHD.

Statsbidrag

Kriminalvården har fördelat statsbidrag till flera organisationer som riktar verksamhet till målgruppen kriminalvårdens klienter och som bland annat syftar till ett drogfritt liv. Statsbidrag är fördelat till följande organisationer som haft drogfrihet som ett explicit mål: X-cons, KRIS, Livskraft och ProcessKedjan.

Socialstyrelsen har fördelat statsbidrag till 22 organisationer inom det sociala området som arbetar med frågor som rör alkohol och narkotika.

Samverkan och samordning

Några länsstyrelser har deltagit i samverkan för att ta fram handlingsplaner och överenskommelser om missbruks- och beroendevården i sin region eller landsting. Detta gäller bland annat Länsstyrelsen i Kronobergs län och Länsstyrelsen Värmland. I Kronobergs län har en länsgemensam samverkansöverenskommelse om missbruk och beroendevård arbetats fram. Beslut som fattats utifrån den länsgemensamma samverkan är de länsgemensamma integrerade mottagningarna för missbruks- och beroendevården, Barnahus samt kompetensutveckling i bland annat BRA-samtal (Barns rätt som anhörig).

Polismyndigheten har genomfört dialogträffar med andra aktörer där erfarenheter utbyts för att förbättra kunskapen om andra aktörers arbete i gemensamma frågor.

Socialstyrelsen har genomfört tre möten för rådet för missbruks- och beroendefrågor där företrädare för 17 organisationer deltar tillsammans med myndighetens representanter.

Statens institutionsstyrelse har haft kontakt med ett antal sjukhus för att sprida kunskap om de hälso- och sjukvårdsinsatser som myndigheten kan erbjuda klienterna. Myndigheten är i behov av samarbete med hälso- och sjukvården för att tillgodose sina klienters behov, i första hand psykiatriska behov.

Internt kvalitetsarbete

Statens institutionsstyrelse har hållit utbildning i evidensbaserad praktik för personal i ledande ställning och basutbildning för nyanställda. Myndigheten har hållit två omgångar evidensbaserad praktik och flera basutbildningar under året. Myndigheten har också tecknat ett ramavtal med yrkeshögskolor gällande komplettering av personalkompetens och ett mindre antal anställda har genomgått validering av sina kunskaper. Några har deltagit i kompletterande utbildningar.

Insatsområde: Insatser för att nå kvinnor och män samt flickor och pojkar i en social och hälsomässigt utsatt situation till följd av missbruk eller beroende

Folkhälsomyndigheten, Kriminalvården, Länsstyrelserna, Polismyndigheten och Socialstyrelsen har varit verksamma inom området. Myndigheterna har genomfört lagstyrd verksamhet, tagit fram olika former av kunskapsstöd, genomfört behandling och fördelat statsbidrag.

Lagstyrd verksamhet

Brottsbekämpning

Polismyndigheten har genomfört så kallade bekymmersamtal som ett led i att åstadkomma en förändring hos unga människor med syfte att förebygga att ungdomar återfaller i brott.

Kunskapsstöd

Metodstöd

Polismyndigheten har genomfört en nationell inventering av de arbetsmetoder som myndigheten använder inom narkotikaområdet. Sammanlagt har 37 arbetsmetoder inventerats och åtta modeller har valts ut. Dessa ska införas som nationellt metodstöd för att öka förutsättningarna för ett enhetligt, strukturerat och samordnat narkotikaarbete. Utbildningsmaterial och utbildningsplan håller på att uppdateras.

Kartläggning, sammanställning och analys

Länsstyrelsen Örebro län har genomfört en kartläggning av omhändertagandet av de som polisen omhändertar med stöd av lagen (Lag (1976:511) om omhändertagande av berusade personer m.m.) och arbetet med att ta fram överenskommelser mellan kommun och sjukvårdshuvudman pågår. Syftet är att förbättra omhändertagandet för att minska skador och död till följd av berusning och/eller sjukdom.

Socialstyrelsen har fått i uppdrag av regeringen att följa upp konsekvenserna av ändringar i lagen om utbyte av sprutor och kanyler samt att utveckla en systematisk och samordnad uppföljning av sprututbytesverksamheter i Sverige. Myndigheten har börjat att planera genomförandet av uppdraget.

Riktlinjer och vägledning

Länsstyrelsen Hallands län har arbetat fram en strategi för omhändertagande av berusade personer. Samverkande parter är ambulanssjukvården, psykiatrin, Polismyndigheten och brukarföreningen.

Polismyndigheten har i samband med polisanmälan varit behjälpliga med att ge information, stöd och hjälp samt förmedlat kontakter till exempel till socialtjänsten och brottsofferstödande organisationer såsom kvinnojourer och Barnens rätt i samhället.

Behandling

Kriminalvården har erbjudit sina klienter provtagning för hepatit A, B och C samt HIV i samband med initial hälsoundersökning. Vaccinationsprogram för hepatit B har erbjudits för klienter som inte är vaccinerade/fullvaccinerade och behandlingsprojekt pågick för hepatit C. Myndigheten har vid nio anstalter arbetat med brottsoffersluss som har ett behandlingsuppdrag för klienter dömda för våld i nära relation och sexualbrott. Under året har en handbok om brottsoffersluss tagits fram för remissbehandling. Syftet med handboken är att likrikta och reglera verksamheten.

Statsbidrag

Folkhälsomyndigheten har fördelat statsbidrag till landsting, vissa kommuner och ideella organisationer för att främja hälsa och förebygga infektionssjukdomar som HIV och hepatit bland personer som injicerar droger.

Jämlikhet, jämställdhet och skydd av barn och unga

Lagstyrd verksamhet

Myndigheterna hänvisade framförallt till generella förhållningssätt inom myndigheten gällande den lagstyrda verksamheten. Till exempel uppgav Kriminalvården, Polismyndigheten och Socialstyrelsen att de arbetat med jämställdhetsintegrering. Kriminalvården uppgav också att deras verksamhet utgår från barnperspektivet och FN:s konvention om barnets rättigheter.

Barnperspektivet har bland annat förvaltats genom en organisation med barnombud på varje häkte, anstalt och frivårds kontor. Barnombudens uppgift är att se till att det lokala verksamhetsstället arbetar i enlighet med rekommendationerna i FN:s konvention om barnets rättigheter. En särskild handbok för arbete med barnperspektivet har tagits fram under 2016.

Kunskapsstöd

Polismyndigheten och Socialstyrelsen uppgav att myndigheterna arbetat med jämställdhetsintegrering. Socialstyrelsen uppger också att uppföljningen av utvecklingen av en systematisk och samordnad uppföljning av sprututbytesverksamheter kommer att belysa skillnaden mellan kvinnor och män baserat på ålder, nationalitet, bosättning och socioekonomiska förhållande.

Uppföljningen ska också ge information om barn till deltagare i sprututbytesprogram. Kriminalvården angav att de arbetar aktivt för att alla klienter ska ha samma förutsättningar oavsett var i landet de avtjänar sitt straff. Det innebär att det stöd för exempelvis missbruk som erbjuds kan erhållas i hela landet. Kriminalvården har också särskilt fokus på unga klienter och har med anledning av det förstärkt bland annat personaltäteten för dessa klienter. Länsstyrelserna uppgav att målet i överenskommelsen om psykisk hälsa är att dess insatser ska vara jämlika, jämställda och tillgängliga.

Behandling

Den myndighet som har arbetat med behandlande verksamhet under mål 4 var Kriminalvården. Myndigheten angav att jämlikhetsperspektivet finns med i deras utrednings- och behandlingsarbete och att de bland annat har utvecklat behandlingsarbetet så att det bättre kan passa till dem som inte har svenska som modersmål. Vidare angav myndigheten att utifrån ett jämlikhetsperspektiv har en större andel av Kriminalvårdens intagna en bakgrund med socioekonomisk problematik och därför bedrivs mycket arbete med att höja den sociala kompetensen i form av behandlingsprogram, studier och yrkesutbildning. Intagna med sämre skolunderbyggnad är prioriterade vid urvalet av lämpliga elever. Kriminalvården angav också att jämställdhetsperspektivet finns med i myndighetens utrednings- och behandlingsarbete men att det inte finns någon särskild modell för utredning av kvinnors risk och behov. Det faktum att antalet kvinnor inom anstaltssystemet är så lågt i förhållande till antalet män innebär dock flera begränsningar för kvinnorna. Antalet anstalter för kvinnor är mindre än för

män vilket innebär längre avstånd till hemorten och anförvanter och antalet utslussningsalternativ är lägre på grund av mindre valmöjligheter på utslussningsalternativ. Kriminalvårdens verksamhet utgår från barnperspektivet och FN:s konvention om barnets rättigheter. Vid utgången av 2016 har Kriminalvården 92 tillgängliga platser för unga i anstalt. Det är små avdelningar med hög personaltäthet och tydligt uppdrag.

Statsbidrag

Kriminalvården angav att jämställdhetsperspektiv finns med i myndighetens utrednings-/behandlingsarbete men att myndigheten inte har någon särskild modell för utredning av kvinnors risk och behov. Socialstyrelsen angav att de har tagit fram en handlingsplan för jämställdhetsintegrering med målet om att bidra till att vården och omsorgen tillhandahålls och fördelas på lika villkor för alla oavsett kön.

Samverkan och samordning

Polismyndigheten hänvisade till det generella förhållningssättet inom myndigheten där de aktivt arbetar för att uppmärksamma bruk, hantering och missbruk i alla miljöer och sociala sammanhang samt att de arbetar med jämställdhetsintegrering. Socialstyrelsen uppgav att de i rådet för missbruks- och beroendefrågor har en bred representation för att beakta perspektiven där bland annat Kvinnoorganisationernas samarbetsråd i alkohol och narkotikafrågor, Svenskar och invandrade mot narkotika och Ungdomens nykterhetsförbund deltar.

Internt kvalitetsarbete

Statens institutionsstyrelse uppgav att ett jämlikhets- och jämställdhetsperspektiv ingår i deras utbildning i evidensbaserad praktik.

Mål 5: Antalet kvinnor och män samt flickor och pojkar som dör och skadas på grund av eget och andras bruk av alkohol, narkotika, dopningsmedel eller tobak ska minska

Insatsområde: Tidig uppmärksamhet av riskbruk och beroende bland blivande föräldrar

Folkhälsomyndigheten, Länsstyrelserna och Socialstyrelsen har varit verksamma inom insatsområdet. Myndigheterna har bedrivit verksamhet i form av kunskapsstöd, statsbidrag och samverkan.

Kunskapsstöd

Kartläggning, sammanställning och analys

Folkhälsomyndigheten har påbörjat en systematisk litteraturöversikt som utreder effekter på fostret från lågdosexponering av alkohol under graviditet, på kort eller lång sikt. Arbetet ska avslutas och spridas till mödravården under 2017.

Socialstyrelsen har redovisat utvecklingen av spädbarnsföräldrars rökvanor över tid. Statistiken om föräldrars rökvanor under barnets första levnadsår ger ett kunskapsunderlag som stöd för åtgärder för att minska rökningen i denna grupp. Folkhälsomyndigheten har i uppföljningssystemet Indikatorlabbet tillgängliggjort data från Socialstyrelsen vad gäller riskbruk av snus, cigaretter och alkohol bland gravida kvinnor.

Riktlinjer och vägledning

Socialstyrelsen har stöttat det fortsatta införandet av nationella riktlinjer för sjukdomsförebyggande metoder, med bland annat rekommendationer riktade till blivande föräldrar, inom hälso- och sjukvården. Uppföljning visar att patienter som fått stöd att sluta med riskfyllda alkoholvanor har ökat medan arbetet med tobaksavvänjning inte har ökat. Det är fortfarande stora skillnader mellan landstingen.

Expertutlåtande

Folkhälsomyndigheten har bistått Statens Livsmedelsverk med underlagstext om effekter av alkoholkonsumtion under graviditet och amning i en rapport med nya råd om mat för gravida.

Kunskapsspridning och utbildning

Länsstyrelserna har arbetat med att sprida kunskap bland annat genom att ha deltagit när länsövergripande barnhälsovården och mödrahälsovården har drivit projektet Tobaksfri uppväxt 0–6 år. Ett annat exempel är att flera länsstyrelser, såsom Länsstyrelsen Västra Götalands län och Länsstyrelsen Värmland, har arrangerat aktiviteter under uppmärksamhetsveckan Spela roll (v 7).

Statsbidrag

Socialstyrelsen har fördelat statsbidrag till Svenska barnmorskeförbundet för arbetet med nationella sjukdomsförebyggande metoder med fokus på att förebygga kroniska sjukdomar.

Samverkan och samordning

Länsstyrelsen Skåne har tillsammans med Region Skåne och Kommunförbundet Skåne arbetat för en tobaksfri livsstart. Det har bildats en arbetsgrupp i syfte att hitta sätt att minska risken för barn att utsättas för passiv rökning i fosterstadiet och efter födseln.

Insatsområde: Uppmärksamma och erbjuda ändamålsenligt stöd till flickor och pojkar som föds med skador till följd av ANDT eller som växer upp i familjer med missbruk eller annan omsorgssvikt, inklusive förekomst av våld, med koppling till alkohol eller narkotika utifrån deras förutsättningar och behov

Folkhälsomyndigheten, Kriminalvården, Kustbevakningen, Länsstyrelserna, Polismyndigheten och Socialstyrelsen har varit verksamma inom insatsområdet. Myndigheterna har bedrivit lagstyrd verksamhet, kunskapsstöd, behandling samt verksamhet i form av fördelning av statsbidrag och samverkan.

Lagstyrd verksamhet

Myndighetsutövning

Polismyndigheten har gjort orosanmälningar till socialtjänsten när poliser mött barn i riskmiljöer där våld eller droger kan förekomma. Även Kustbevakningen har tagit kontakt med socialtjänsten vid de tillfällen då barn eller unga påträffas vid ratt- eller sjöfylleribrott.

Kunskapsstöd

Metodstöd

Folkhälsomyndigheten har slutrapporterat regeringsuppdraget om att bedriva nationellt utvecklingsarbete för ändamålsenligt stöd till barn i familjer med missbruk, psykisk sjukdom, psykisk funktionsnedsättning eller där våld förekommer. Myndigheten uppnådde satta mål med att genomföra en systematisk litteraturoversikt inom området där kunskapsluckor identifierades och förslag på fortsatt utveckling lämnades. Dessutom har resultat och erfarenheter från olika utvecklingsprojekt inom området utvärderats och sammanfattats. Två rapporter har publicerats.

Socialstyrelsen har utvecklat kunskapsstöd för att hjälpa kommuner att implementera ett familjeorienterat arbetssätt och samordnade insatser i familjer där någon vuxen har missbruk. Kunskapsstödet Familjeorienterat arbetssätt har publicerats på kunskapsguiden.se. Socialstyrelsen har också stöttat kommuner som infört metoden Familjeorienterat arbetssätt. Detta har bland annat skett vid kommunbesök, deltagande i olika nätverksgrupper samt i föreläsningssammanhang. Stödet till kommunerna har genomförts i mindre omfattning än vad som var målet och enbart riktats till kommuner som själva efterfrågat stödet.

Socialstyrelsen och Folkhälsomyndigheten har samverkat med Statens beredning för medicinsk och social utvärdering i uppdraget att granska metoder för diagnostik, föräldra- eller familjestöd samt barnhabilitering avseende alkohol- och drogskadade barn. Rapporten publicerades i december 2016.

Socialstyrelsen har utvecklat och publicerat ett lärandesystem med virtuella brukarfall för handläggare i socialtjänsten som belyser barn som anhöriga.

Kunskapsspridning och utbildning

Sju länsstyrelser har arbetat med att sprida kunskap. Till exempel har Länsstyrelsen Värmland arrangerat en utbildningsdag på temat Genus som verktyg. Länsstyrelsen Värmland har också, med utgångspunkt i FN:s konvention om barnets rättigheter, ordnat utbildningar, haft evenemang under uppmärksamhetsveckan Spela roll (v 7) och ett spridningsseminarium av Junisrapporten i samverkan med nätverket Se mig. Länsstyrelserna har även varit med och genomfört konferenser med fokus på barn som föddes med alkoholskador, barn och andra anhöriga till personer med missbruksproblematik. Arbetet har skett inom ramen för länsstyrelsernas medverkan i nätverket De glömda barnen.

Behandling

Kriminalvården har bedrivit föräldragrupper för att stödja föräldrar i föräldrarollen för att främja barns positiva utveckling och stärka barns förmåga att klara av påfrestningar som kan uppstå till följd av föräldrarnas kriminalvårdspåföljd. Verksamheten har bedrivits på 14 anstalter, sex häkten och två frivårdskontor. En handbok för Kriminalvårdens arbete med barnperspektivet har också tagits fram. Under de första åtta månaderna 2016 deltog minst 199 klienter som frigivits från anstalt i föräldragrupp. Två utbildningar av föräldragruppleddare har genomförts under året och inkluderat 40 deltagare. Utvärderingar från föräldragruppleddarutbildningen fick betyg 4,4–4,7 av 5. De utbildade föräldragruppleddarna uppgav att de var nöjda med sin utbildning (4,7 av 5). En utvärdering har genomförts 2015–2016 där klienterna fått uppge vad de tyckt om föräldragrupper och dess innehåll. I denna framkom att klienterna tyckte att deltagandet stärkt deras föräldraroll mycket eller väldigt mycket.

Statsbidrag

Folkhälsomyndigheten har fördelat statsbidrag för att stödja utvecklingen av preventivt arbete inom ANDT-området. Under 2016 finansierade dessa medel sju projekt med anknytning till insatsområdet. Resultaten från projekt som avslutades 2016 redovisas i en samlad rapport under 2017.

Samverkan och samordning

Länsstyrelserna har varit aktiva i olika nätverk, till exempel i nätverket De Glömda Barnen Västra Götaland. Länsstyrelserna har drivit nätverk som erbjuder utbildning och stöd samt samverkat med kommuner, landsting/regioner, ideella organisationer, universitet med flera.

Insatsområde: Strategiskt och långsiktigt arbete för att motverka narkotikarelaterad dödlighet bland kvinnor och män samt flickor och pojkar
Folkhälsomyndigheten, Kriminalvården, Läkemedelsverket, Länsstyrelserna, Polismyndigheten, Socialstyrelsen och Statens institutionsstyrelse har varit verksamma inom insatsområdet. Myndigheterna har bedrivit lagstyrd verksamhet, kunskapsstöd, behandling, samverkan och samordning samt internt kvalitetsarbete.

Lagstyrd verksamhet

Brottsbekämpning

Polismyndigheten har arbetat operativt med att uppmärksamma missbruk bland barn och ungdomar och kvinnor och män som missbrukar olika droger. Polisens narkotikarbete syftar till att kartlägga och lagföra individer i kriminella nätverk, arbeta mot den öppna droghandeln samt förhindra nyrekrytering av främst unga droganvändare.

Kunskapsstöd

Kartläggning, sammanställning och analys

Folkhälsomyndigheten har tillgängliggjort data för dödlighet i läkemedels- och narkotikaförgiftningar från Socialstyrelsen i uppföljningssystemet Indikatorlabbet. Användning av Indikatorlabbet i uppföljnings- och analysarbete har bland annat spridits på en av ANDT-samordnarnas nätverksträff och på konferensen Drogfokus.

Länsstyrelserna har arbetat med regionala narkotikakartläggningar och i dessa följt upp den nationella statistiken för narkotikarelaterad dödlighet, akutsjukvården och polisens statistik.

Socialstyrelsen har avrapporterat regeringsuppdraget Narkotikarelaterade dödsfall – Statistikutveckling och 2014 års dödsfall. Målet var att visa relevant och detaljerad redovisning av narkotikarelaterade dödsfall i den officiella statistiken. Uppdraget har skett i samråd med Folkhälsomyndigheten och Rättsmedicinalverket.

Riktlinjer och vägledning

Socialstyrelsen har, i samverkan med Folkhälsomyndigheten, arbetat med en åtgärdsplan i syfte att motverka den narkotikarelaterade dödligheten.

Statens institutionsstyrelse har reviderat läkemedelsrekommendationer inom områdena abstinens- och beroendetillstånd, uppmärksamhetsstörningar, ADHD/ADD, sömnstörning, ångest och smärta. Målet är att användningen av beroendeframkallande läkemedel inom verksamheten ska minska. Ett system för uppföljning av detta har implementerats.

Kunskapspridning och utbildning

Länsstyrelserna har genomfört ett seminarium och skrivit en rapport för att sprida arbetet med den regionala narkotikakartläggningen till beslutsfattare inom region och kommuner. Länsstyrelserna Skåne och Östergötland har presenterat resultatet av den nationella sammanställningen av narkotikadödligheten. Länsstyrelsen Skåne har genomfört en konferens för 90 deltagare och Länsstyrelsen Östergötland har bland annat skrivit en rapport som har spridits över länet. Spridning har också skett på nätverksträffar.

Behandling

Kriminalvården har tillhandahållit läkemedelsassisterad behandling vid opiatberoende utifrån klienternas behov och om förutsättningarna för behandling uppfylls.

Samverkan och samordning

Polismyndigheten har samverkat med kommuner och länsstyrelser i syfte att dela information och sprida kunskap.

Internt kvalitetsarbete

Läkemedelsverket har arbetat med den interna processen kring ansvarsfördelningen och samverkan i ANDT-frågor.

Länsstyrelserna har träffat nationella experterna på narkotikarelaterad dödlighet för att säkerställa en bra kunskapsgrund i frågan.

Statens institutionsstyrelse har utbildat personal i självmordsprevention i syfte att minska självmord och självmordsförsök hos klienter och ungdomar.

Insatsområde: Insatser för att motverka trafikrelaterade skador och dödsfall till följd av alkohol- och narkotikabruk

Folkhälsomyndigheten, Kustbevakningen, Länsstyrelserna, Polismyndigheten, Trafikverket, Transportstyrelsen och Tullverket har varit verksamma inom insatsområdet. Myndigheterna har bedrivit lagstyrd och kunskapsstödjande verksamhet, fördelat statsbidrag och samverkat.

Lagstyrd verksamhet

Myndighetsutövning

Kustbevakningen har arbetat mot sjöfylleri genom nykterhetskontroller till sjöss. Utfallet för 2016 ligger på ungefär samma som 2015, men sett till utvecklingen de senaste sex åren har sjöfylleribrotten halverats. Myndigheten har även genomfört arbete mot rattfylleri genom slumpmässiga kontroller i hamnar.

Polismyndigheten har genomfört trafiksäkerhetsarbete mot alkohol och droger i trafiken med bland annat nationella trafikveckor mot alkohol och droger i trafiken och slumpmässiga drog- och nykterhetskontroller. Tullverket har också utfört trafiknykterhetskontroller vid tullinitierade kontakter med förare av motordrivet fordon samt utrett trafiknykterhetsbrott.

Transportstyrelsen har prövat möjligheten till körkortsinnehav vid bland annat drog- och alkoholmissbruk, drog- och alkoholberoende, opålitlighet i nykterhetshänseende samt vid fråga om möjlighet till alkolås efter rattfylleribrott.

Kunskapsstöd

Metodstöd

Kustbevakningen, Polismyndigheten och Tullverket har arbetat med SMADIT (Samverkan mot alkohol och droger i trafiken) genom att erbjuda kontakt med beroendevården till personer som utreds för trafiknykterhetsbrott. Länsstyrelserna har också arbetat med SMADIT. Arbetet har bland annat inneburit att vara sammankallande för SMADIT-nätverket i vissa län, nätverksträffar med Polismyndigheten, arbetsplatsträffar för kommun, beroendevården och Polismyndigheten för att belysa de gemensamma utvecklingsområdena. Länsstyrelserna har också genomfört insatser inom Don't Drink and Drive såsom temaveckor och nätverksträffar för kommuner.

Transportstyrelsen har gett Statens väg- och transportforskningsinstitut i uppdrag att utvärdera systemet med alkolås efter rattfylleri som trädde i kraft 2012. Resultaten visade att bland förare som har alkolås och arbetade var behovet att kunna köra i arbetet och kunna ta sig till eller från arbetet de viktigaste skälen till att välja alkolås. Bland dem som inte arbetade var de viktigaste skälen att körkortet behövs för att kunna ha ett socialt liv, en meningsfull fritid och för inköp. För dem utan alkolås var de viktigaste skälen till att inte ansöka om detta att det kostar för mycket att ha alkolås efter rattfylleri (64 %), att de inte har något alkoholberoende-

/missbruk och inte vill bli stämplade med ett alkoholås (37 %) eller att de klarar sig bra utan körkort (26 %). Resultaten visade också att de flesta upplevde en förbättrad hälsosituation ett tag efter rattfyllerihändelsen. En jämförelse av förändringar i alkoholkonsumtion från tiden strax före rattfyllerihändelsen med tiden med alkoholås respektive utan körkort visade att deltagarna drack mera sällan eller aldrig och en minskad mängd vid konsumtion.

Kartläggning, sammanställning och analys

Folkhälsomyndigheten har tillgängliggjort tre indikatorer från Transportstyrelsen som rör personskador och omkomna förare av motorfordon i singelolyckor till följd av alkohol- och narkotikabruk i uppföljningssystemet Indikatorlabbet. Användning av Indikatorlabbet i uppföljnings- och analysarbete har bland annat spridits på en av ANDT-samordnarnas nätverksträff och på konferensen Drogfokus.

Trafikverket har stöttat teknikutveckling av nykterhetsstödande system för framtida fordonsintegrering via FOI-projekt. Myndigheten har deltagit i ett europeiskt standardiseringsarbete avseende alkoholås, BTT 116-2 Alcohol interlocks inom CENELEC, European Committee for Electrotechnical Standardization. Uppdateringsarbete har slutförts i en standard avseende råd och rekommendationer vid köp och användning av alkoholås och ett arbete har slutförts avseende dokumentation för fordonsspecifikt underlag vid efterinstallationer av alkoholåssystem. Trafikverket har lett det nationella standardiseringsarbetet för alkoholås genom återrapportering och beredning av frågor. Myndigheten har också följt utveckling av antalet omkomna i alkohol- och narkotikarelaterade vägtrafikolyckor, totalt och på trafikantnivå samt antalet utandningsprover som utförts av polisen som en beräkningsgrund för indikatorn Nykter Trafik. Arbetet har ingått som del rapporten Analys av trafiksäkerhetsutvecklingen samt en resultatkonferens avseende vägtrafik.

Transportstyrelsen har fört register över antalet döda och allvarligt skadade i vägtransportssystemet (Swedish Traffic Accident Data Acquisition, kallat STRADA). Detta resulterar i en sammanställning av antalet dödade och skadade i vägtrafiken.

Expertutlåtande

Trafikverket har arbetat med ett regeringsuppdrag om att förbereda införandet av anläggningar för nykterhetskontroller i vissa hamnar. Myndigheten har utrett och analyserat förutsättningar för införande av kontrollverktyg i 3–5 färjeläger för att undvika onykter trafik ut från hamnar. Uppdraget har skett i samverkan med Polismyndigheten, Tullverket, Kustbevakningen, Svensk Sjöfart, Sveriges Hamnar samt ett antal representanter för rederier och hamnägare.

Kunskapsspridning och utbildning

Polismyndigheten har genomfört informationssatsningar, föreläsningar, seminarier och kampanjer i syfte att informera föräldrar och att samverka med myndighetsrepresentanter.

Trafikverket har förvaltat och uppdaterat faktabroschyrer och faktaunderlag på Trafikverkets externa och interna webb.

Statsbidrag

Trafikverket har beviljat bidrag till fem projektansökningar från ideella organisationer inom området nykter trafik. Bidragen ska bidra till att de transportpolitiska målen nås. Myndigheten har även stöttat tre projekt inom trafiksäkerhetsområdet via Skyltfonden.

Samverkan och samordning

Trafikverket har samverkat med andra aktörer för ökad nykterhet i trafiken, till exempel inom fordonstillverkning, forskning, myndigheter och internationella nätverk eller organisationer. Verksamheten syftade till att driva frågan och öka medvetenhet och kunskap genom dialog och kontakter med aktörer.

En samverkanöverenskommelse har träffats mellan Trafikverket och Polismyndigheten för en ökad trafiksäkerhet genom effektiva och samordnande verksamheter där så är lämpligt. Ett av målen för samverkan är att minska andelen onyktra och drogpåverkade i trafiken. Efter etablerandet av överenskommelsen har tre möten genomförts mellan Trafikverket och Polismyndigheten.

Jämlikhet, jämställdhet och skydd av barn och unga

Lagstyrd verksamhet

Inom den lagstyrda verksamheten hänvisade Polismyndigheten och Tullverket generellt till arbetet med jämställdhetsintegrering. Gällande skydd av barn och unga lyfter Polismyndigheten och Kustbevakningen att myndigheterna kontaktade socialtjänsten i de fall det påträffas barn och unga tillsammans med onyktra förare.

I arbetet som kategoriserats som myndighetsutövning lyfte Polismyndigheten bland annat att myndigheten i arbetet med nykterhetskontroller ska ta tillvara genderperspektivet genom en ökad förståelse för vem som begår brott i vägtrafikmiljön. Transportstyrelsen beskrev att perspektiven inte beaktas på något särskilt sätt.

Kunskapsstöd

I arbetet med perspektiven inom kunskapsstöd hänvisade Polismyndigheten, Socialstyrelsen och Tullverket till sitt arbete med jämställdhetsintegrering. Socialstyrelsens lyfte att verksamheten ska genomsyras av ett jämställdhetsperspektiv och att kunskapsstyrning för hälso- och sjukvård samt socialtjänst är ett av fem områden som det satsats särskilt på inom området jämställdhet.

Kustbevakningen, Polismyndigheten och Tullverket genomförde inget specifikt arbete kring jämlikhet inom ramen för SMADIT. Polismyndigheten och Tullverket hänvisade till sitt arbete med jämställdhetsintegrering och Kustbevakningen angav att samtliga personer oavsett till exempel kön eller etnisk erbjuds SMADIT. I samverkan kring SMADIT angav Länsstyrelserna att inkommen statistik synliggör skillnader mellan olika kommuner.

Folkhälsomyndigheten uppgav att det alkoholförebyggande arbete som mödravården bedriver kan bidra till ökad jämlikhet i hälsa genom att arenan och arbetssättet möjliggör proportionell universalism, det vill säga preventionsinsatsen når i det närmaste 100 procent av befolkningen och insatsens intensitetsgrad anpassas efter behovet.

I verksamhet där statistik presenteras angav Folkhälsomyndigheten, Länsstyrelserna, Socialstyrelsen och Transportstyrelsen att myndigheterna har hanterat, presenterat eller möjliggjort för att skillnader utifrån kön och ålder ska tydliggöras.

Behandling

I den behandlingsinriktade ANDT-verksamheten angav Kriminalvården bland annat att barn och unga särskilt beaktas i utbildningarna för föräldragrupper genom att ha barnets behov som utgångspunkt. Materialet som används som stöd i föräldragrupperna är könsneutrala, då både kvinnor och män deltar i föräldragrupperna.

Statsbidrag

Folkhälsomyndigheten och Socialstyrelsen uppgav att perspektiven beaktas i arbetet med att fördela statsbidrag medan Trafikverket hänvisade till kravet att beviljade projekt ska ligga i linje med samhällets mål om transportpolitiken. Folkhälsomyndigheten prioriterar projekt med syfte att öka förutsättningarna för en jämlik hälsa och som beaktar jämlikhet, jämställdhet och/eller skydd av barn och unga. Socialstyrelsen har under 2016 arbetat särskilt med att utveckla jämställdhetsperspektivet inom fem prioriterade områden, där statsbidrag är ett av områdena.

Samverkan och samordning

Länsstyrelserna angav att arbetet med tobaksfri livsstart är initierat för att skydda barn och unga samt för att rökningen är så ojämnt fördelat mellan kommunerna.

Polismyndigheten lyfte särskilt att myndigheten tar tillvara genderperspektivet genom en ökad förståelse för vem som begår brott i vägtrafikmiljön. Barnperspektivet ska beaktas genom att exempelvis öka antalet anmälningar till socialtjänst när det påträffas onyktra förare som har egna eller sammanbor med andras barn.

Trafikverket menade att åtgärder för att minska antalet skadade och dödade på grund av alkohol och narkotikarelaterade vägtrafikolyckor i viss mån skulle kunna bidra till att hälsoklyftorna minskas. De tekniska lösningarna som arbetas fram kan sannolikt komma att gynna grupper där andelen risktagare i trafiken är störst, vilket är bland yngre personer och bland män.

Internt kvalitetsarbete

Under målet har ingen av myndigheterna genomfört några särskilda åtgärder för att uppmärksamma eller arbeta med perspektiven. Det enda som framkommer är att två länsstyrelser har presenterat statistisk kring narkotikadödlighet uppdelat på män och kvinnor.

Mål 6: En folkhälsobaserad syn på ANDT inom EU och internationellt

Insatsområde: Utveckla narkotikafrågorna i det globala utvecklingssamarbetet

Folkhälsomyndigheten har varit verksam inom insatsområdet genom rapportering till EU och FN.

Kunskapsstöd

Kartläggning, sammanställning och analys

Folkhälsomyndigheten har samlat in data från den egna myndigheten samt andra myndigheter och organisationer kring den svenska narkotikasituationen och sedan sammanställt detta i form av temakapitel och statistiktabeller. Detta har lämnats in till Europeiska centrumet för kontroll av narkotika och narkotikamissbruk (EMCDDA). Myndigheten har också samlat in och sammanställt information kring den svenska narkotikasituationen till United Nations Office on Drugs and Crime. Myndigheten har även kontinuerligt rapporterat underlag kring nya psykoaktiva substanser i Sverige till EU:s system för tidig varning (Early Warning System).

Insatsområde: Aktivt verka för genomförandet av WHO:s ramkonvention om tobak

Folkhälsomyndigheten har varit verksam inom insatsområdet genom att ta fram kunskapsstöd.

Kunskapsstöd

Kartläggning, sammanställning och analys

Folkhälsomyndigheten har arbetat med metodutveckling av en simuleringsmodell för att prognostisera hälsoekonomiska konsekvenser av en sänkt rökprevalens, inklusive uppnådd nollvision för tobakskonsumtionen. Myndigheten har också ansvarat för inrapportering till WHO avseende WHO Framework Convention on Tobacco Control Implementation Report samt WHO Report on the Global Tobacco Epidemic.

Expertutlåtande

Folkhälsomyndigheten har varit stöd till regeringskansliet i arbetet med WHO:s ramkonvention om tobakskontroll och deltagit vid Conference of the Parties som hölls under november 2016. Myndigheten har också löpande under året deltagit i egenskap av expert i EU-kommissionens tobaksproduktkommitté och dess subgrupper. Arbetet har inneburit att lämna förslag, svara på förfrågningar samt ställa frågor till kommissionen avseende de agendor som diskuterats på dessa möten.

Insatsområde: Aktivt verka för och bidra till en EU-gemensam alkoholstrategi

Folkhälsomyndigheten har varit verksam inom insatsområdet genom att samverka i nätverk.

Samverkan och samordning

Folkhälsomyndigheten har deltagit i Alcohol Policy Network samt deltagit i ett möte organiserat av Reducing Alcohol Related Harm.

Insatsområde: Nordiskt samarbete

Folkhälsomyndigheten har varit verksam inom insatsområdet genom att samverka i olika nordiska nätverk.

Samverkan och samordning

Folkhälsomyndigheten har deltagit i Nordisk Rusmiddelseminar. Syftet med Nordisk Rusmiddelseminar är bland annat att skapa ett forum i form av en flerdagskonferens där strategier, metoder och teori diskuteras mellan nordiska statstjänstemän. Myndigheten har inför denna deltagit i ett styrgruppsmöte och genomfört löpande konferensadministrativt arbete under året samt nätverkande och informationsutbyte.

Folkhälsomyndigheten har deltagit i Borealis partnership som är ett nätverk från 2005 med avsikten att stärka nordisk alkoholpolitik i EU genom informationsutbyte och kunskapshöjning. Ett möte har genomförts i Stockholm där myndigheten deltog samt att informationsutbyte har skett via mail.

Folkhälsomyndigheten har deltagit i två av expertgrupper inom Northern Dimension Partnership in Public Health and Social Well-being: Expert group on alcohol and substance abuse (ASA-EG) och Expert group on non-communicable diseases related to lifestyles and social and work environments (NCD-EG). Expertgruppen ASA-EG har haft två möten och expertgruppen NCD-EG har haft två möten. Gällande NCD-EG har myndigheten samarbetat kring den svenska delen i en studie avseende Potential Years of Life Lost som genomförts under Finlands projektledning.

Folkhälsomyndigheten har anordnat och stått värd för det första nordiska mötet med EMCDDA Heads of Focal Point som syftade till ökad samverkan mellan nordiska länder vad gäller narkotikafrågan och rapporteringen till EMCDDA.

Folkhälsomyndigheten har deltagit i två nordiska nätverksarbeten om tobak: Nordic Tobacco Group och Nordic Tobacco Network. Myndighetens mål i nätverken är att bidra till att tobaksarbetet på den nordiska arenan och dess syn på tobak harmoniseras samt att detta arbete bland annat utgår från ett folkhälsobaserat synsätt.

Jämlikhet, jämställdhet och skydd av barn och unga

Kunskapsstöd

Folkhälsomyndigheten, som enda verksamma myndighet inom insatsområdena under mål 6, angav att jämlikhet, jämställdhet och skydd av barn och unga mot eget och andras skadliga bruk finns med i alla beaktanden i arbetet med kunskapsstöd kopplat till målet. I verksamhet där data hanteras analyserar Folkhälsomyndigheten skillnader och likheter mellan olika grupper och i simuleringsmodeller kan konsekvenser analyseras för bland andra barn och unga samt utifrån socioekonomi.

Samverkan och samordning

När Folkhälsomyndigheten samverkat med internationella parter har det inte genomförts några speciella åtgärder för att beakta perspektiven. I de två verksamheter där Folkhälsomyndigheten deltar i expertgrupper ska dock projekten genomföras på arenor där alla, oavsett socioekonomisk status, kan nås men där graden av insatsens intensitet kan anpassas efter graden av utsatthet hos individen/gruppen.

Diskussion

Syftet med rapporten var att ge en samlad bild av det myndighetsarbete som har genomförts inom ANDT-strategins insatsområden under 2016. Alla ålagda myndigheter utom Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd, som bildades 2016 och inte hade hunnit genomföra någon verksamhet inom ANDT, har rapporterat verksamhet. Även Länsstyrelserna inkluderades i verksamhetsrapporteringen för 2016. Folkhälsomyndigheten kan konstatera att samtliga rapporterade myndigheter i någon form bedriver verksamhet i enlighet med ANDT-strategin. Resultatet visar att det bedrivs verksamhet inom 20 av ANDT-strategins 23 insatsområden.

Huvudsakliga resultat

Myndigheterna har bedrivit verksamhet inom samtliga insatsområden under mål 1–5. Störst antal verksamheter rapporterades under mål 1, Tillgång till alkohol, narkotika, dopningsmedel och tobak ska minska, och mål 5, Antalet kvinnor och män samt flickor och pojkar som dör och skadas på grund av sitt eget eller andras bruk av alkohol, narkotika, dopningsmedel eller tobak ska minska.

Alla myndigheter utom Konsumentverket har under något mål rapporterat att de arbetar med kunskapsstöd för att stödja målgrupper. Denna typ av verksamhet återfinns under alla insatsområden under mål 1–5 utom två: Skarpare reglering för att minska illegal handel av tobak och Reglering och tillsyn för att begränsa marknadsföring och exponering av alkohol och tobak. Under dessa insatsområden bedrevs tillsynsvägledning, som gränsar till kunskapsstöd. Lagstyrd verksamhet förekom också bland en majoritet av myndigheterna (Folkhälsomyndigheten, Kriminalvården, Konsumentverket, Kustbevakningen, Polismyndigheten, Socialstyrelsen, Statens institutionsstyrelse, Transportstyrelsen och Tullverket) och Länsstyrelserna. Variationen mellan hur myndigheterna bedrev lagstyrd verksamhet var stor, från föreskrifter och tillsyn till polisiära ingripanden mot enskilda personer.

Nio nationella myndigheter (Folkhälsomyndigheten, Konsumentverket, Kriminalvården, Kustbevakningen, Polismyndigheten, Socialstyrelsen, Statens institutionsstyrelse, Trafikverket, Tullverket) och Länsstyrelserna rapporterade verksamhet, eller fanns i en annan myndighets rapportering, som kategoriserades som samverkan och samordning under mål 1–6. Statsbidrag eller annat ekonomiskt stöd finns under mål 1–5 och fördelas av sex nationella myndigheter (Brottsförebyggande rådet, Folkhälsomyndigheten, Kriminalvården, Socialstyrelsen, Statens skolverk och Trafikverket) och Länsstyrelserna. Behandlingsinriktad verksamhet har endast Kriminalvården genomfört och verksamheterna ligger under mål 4 och 5. Internt kvalitetsarbete rapporterades under mål 2–5 av tre nationella myndigheter (Läkemedelsverket, Polismyndigheten och Statens institutionsstyrelse) och Länsstyrelserna som en del av myndighetens arbete med strategin.

Under mål 6, En folkhälsobaserad syn på ANDT inom EU och internationellt, har endast Folkhälsomyndigheten rapporterat verksamhet inom insatsområdena. Verksamhet bedrevs även inom målet av till exempel Socialstyrelsen men dessa verksamheter låg inte under ett av insatsområdena. Folkhälsomyndigheten arbetade med kunskapsstöd och/eller samverkan och samordning inom fyra av sju insatsområden. De tre insatsområden där ingen myndighet rapporterade verksamhet är: Aktivt verka för en folkhälsoorienterad syn på narkotika inom EU och FN med utgångspunkt i politiken för mänskliga rättigheter, WHO bör arbeta fram och anta en bred folkhälsopolitisk ansats till narkotikafrågan före 2019 samt Internationellt arbete mot dopning med utgångspunkt i idrotten. I strategin beskrivs WHO, EU, Regeringskansliet och Riksidrottsförbundet som aktörer inom dessa tre insatsområden.

Beaktande av perspektiven

Frågorna om jämlikhet, jämställdhet och skydd av barn och unga från eget och andras skadliga bruk har lämnats obesvarade gällande många verksamheter. Arbetet med jämställdhetsintegrering tas upp av ett par myndigheter men inte av alla som har fått ett sådant uppdrag av regeringen. I de fall jämställdhetsintegrering tagits upp har det inte framgått hur denna genomsyrat ANDT-verksamheten. Vissa verksamheter har barn och unga som målgrupp. I dessa finns skydd av barn och unga med i verksamheten som en självklar utgångspunkt. I dessa fall har alltså inga särskilda ställningstaganden gjorts av detta perspektiv. Få har angett hur jämlikhet och jämställdhet beaktats inom verksamheter med barn i fokus, annat än att verksamheten ska nå alla i behov.

Inom det lagstyrda området rapporterade Polismyndigheten sitt arbete med att öka förståelsen för vem som begår brott i vägtrafikmiljön som ett exempel på när ett perspektiv har lyfts in i verksamheten. I övrigt framkom att myndigheterna upplever det otydligare hur perspektiven kommer in i det lagstyrda arbetet.

I arbetet med kunskapsstöd beskrev myndigheterna ofta att perspektiven var en del av myndighetens förhållningssätt. De flesta exempel på när något speciellt genomförts inom verksamheten rörde datahantering med bland annat separata analyser för olika grupper. Det samma gällde för de få verksamheter som kategoriserats som internt kvalitetsarbete och även för kategorin samverkan och samordning, där främst hantering och spridning av data uppdelat på olika grupper lyftes.

För den verksamhet som kategoriserats som behandling framkom att Kriminalvården arbetat aktivt med perspektiven genom till exempel språkpassning av behandlingar och att involvera barnombud. Ett tydligare resonemang kring jämlikhet, jämställdhet och skydd av barn och unga beskrev myndigheterna i arbetet med att fördela statsbidrag. Flera myndigheter har ställt krav på att de som mottar bidrag redogör för hur perspektiven beaktas i deras arbete.

Utmaningar i genomförandet

Den samlade verksamhetsrapporteringen innehåller ett antal utmaningar. ANDT-strategin är bred och omfattar många verksamheter inom olika typer av myndigheter. En del myndigheter har tydliga uppdrag kopplat till genomförandet av strategin medan andra myndigheters koppling till strategin upplevs som mindre tydlig. Det finns också en stor variation när det gäller antalet anställda vid rapporterade myndigheter, från 15 till drygt 28 000 personer. Vissa myndigheter arbetar individinriktat medan andra verkar på befolkningsnivå och några myndigheter har operativa uppdrag medan andra arbetar för att stödja andra aktörers insatser. Detta innebär att verksamheterna rymmer till exempel såväl omhändertaganden av berusade personer som kunskapssammanställningar och föreskriftsarbete.

En begränsning för analysen har varit att vissa myndigheter beskrivit tydliga mål och uppnådda resultat medan andra snarare beskrivit en rad aktiviteter som genomförts, inte vad dessa lett till. Motsvarande variation finns i svaren på frågan om hur myndigheterna arbetat utifrån jämlikhet, jämställdhet och skydd av barn och unga. Ännu en utmaning rör jämförbarheten mellan de nationella myndigheterna och länsstyrelsernas samlade rapportering. Länsstyrelserna sammanställde själva svaren från respektive länsstyrelse och en samlad rapport lämnades till Folkhälsomyndigheten. Delar av resultaten har sedan plockats in i verksamhetsrapporteringen.

Det framkom även skillnader när det gäller hur myndigheterna har bedömt om en verksamhet kunde anses vara del i arbetet med ANDT-strategin eller inte. I flera fall kunde också en verksamhet vara placerad under fler än ett insatsområde. Exempelvis kunde Socialstyrelsens verksamhet om att ta fram och besluta om nya föreskrifter och allmänna råd om läkemedelsassisterad behandling vid opioidberoende både placeras under mål 4 (första insatsområdet) och mål 5 (tredje insatsområdet). Utmaningar av det här slaget är förväntade med tanke på ANDT-strategins uppbyggnad och hanterades genom att i diskussion med myndigheterna avgöra verksamhetens koppling till strategin eller hitta det insatsområde där huvuddelen av verksamheten bedrevs.

Avslutande ord

Verksamhetsrapporteringen 2016 ger en första sammanställd bild av det arbete som bedrivs av myndigheterna inom ANDT-strategins insatsområden.

Folkhälsomyndigheten och gruppen för nationell ANDT-samordning kan utifrån denna arbeta med att ta initiativ till insatser som bedöms angelägna och identifiera frågor som behöver prioriteras på nationell, regional och lokal nivå inom ANDT-arbetet. Dessa kan sedan beslutas och genomföras av ansvarig myndighet eller huvudman eller flera i samverkan. Arbetssättet för verksamhetsrapporteringen kommer att utvärderas med utgångspunkt i hur arbetet fungerat och i hur resultatet kan användas i det fortsatta arbetet. I detta ingår förtydliganden om vad som avses

med begreppen mål och resultat samt vad det innebär att arbeta utifrån perspektiven jämlikhet, jämställdhet och skydd av barn och unga.

Verksamhetsrapporteringen 2016 är en del av Folkhälsomyndighetens övergripande uppdrag att stödja genomförandet av ANDT-strategin. Bedömningen av verksamheternas samlade resultat kommer att genomföras senare. Resultaten från denna rapport och bedömningen av verksamheterna kommer bland annat att användas för att förse gruppen för nationell ANDT-samordning med underlag för identifiering av samverkansområden och för att de myndigheter som har ansvar att stödja genomförandet av strategin ska kunna initiera och utforma prioriterade insatser.

Det är för tidigt att bedöma hur och i vilken omfattning som ANDT-strategin påverkar myndigheternas arbete och hur detta leder till att strategins mål uppnås. För att det fortsatta arbetet med verksamhetsrapporteringen ska bli så ändamålsenligt som möjligt bör tidpunkten för rapporteringarna till regeringen senareläggas så att en myndighetsgemensam bedömning av insatserna möjliggörs. I detta sammanhang bör även frågan om relevansen av årliga bedömningar lyftas då insatser kan behöva pågå en längre tid för att kunna bedömas med avseende på resultat. Behovet av årliga sammanställningar och kartläggningar av delar av eller perspektiv på myndigheternas arbete kvarstår dock för att ge en samlad bild av myndigheternas arbete.

Bilaga 1. Enkät

Frågeformulär ANDT-verksamhet 2016

Syftet med frågeformulären är att varje myndighet på ett strukturerat sätt ska lämna en redogörelse för den bedrivna verksamheten inom ANDT-strategin och en bedömning av verksamhetens resultat. Fyll i ett formulär för varje verksamhet som myndigheten har bedrivit **under 2016** enligt verksamhetslistan.

Tänk på att det bara är de uppgifter som lämnas här som kan rapporteras vidare till regeringen i den samlade verksamhetsrapporteringen för 2016. Svara på varje fråga separat och hänvisa inte till andra ifyllda svar. Undvik interna begrepp som inte är allmänt kända. Se bifogade instruktioner och exempel på ifyllda frågeformulär.

Om du har frågor, kontakta oss: verksamhet.andt@folkhalsomyndigheten.se

Anna Backman, 010-205 20 35, t.o.m. 5 januari 2017.

Malin Ulfsson, fr.o.m. 9 januari 2017, vi återkommer med telefonnummer.

Jenny Hansson, 010-205 28 98

Ifyllda frågeformulär skickas per e-post till Folkhälsomyndigheten senast den 16 januari och länsstyrelsernas samlade rapport den 28 februari 2017, använd adressen verksamhet.andt@folkhalsomyndigheten.se.

Svaren i detta formulär gäller

Myndighet:

Verksamhet (ange nummer och text från verksamhetslistan):

Verksamheten sorterar under mål: Ange mål

1. Verksamhetens innehåll

a) **Beskriv vad verksamheten har innefattat under 2016.**

b) **Har verksamheten förändrats eller tillkommit under året *med anledning av ANDT-strategin*?**

Nej

Om ja, hur? Exempelvis åtgärder som har tillkommit, förändringar i prioriteringar eller i resursfördelning.

2. Verksamhetens resultat

- a) **Vad är målet med verksamheten, d.v.s. vilket är det önskade resultatet?**

Formulera om möjligt i form av ett mätbart mål.

- b) **Beskriv hur verksamhetens mål relaterar till det insatsområde och det mål i ANDT-strategin som verksamheten sorterar under.**

- c) **Finns det någon tidpunkt eller slutdatum när verksamhetens mål ska vara uppnått?**

Nej

Ja, nämligen:

- d) **Hur utvärderar ni om och i vilken grad verksamheten har uppnått det önskade målet? Mäter ni exempelvis effekt på målgrupp eller genomför en processutvärdering? Om ni inte gör någon utvärdering, redogör för varför inte.**

- e) **Redogör för vilka resultat ni har uppnått under 2016. Har ni uppnått målet med verksamheten? Om nej – redogör för varför inte.**

3. Jämlikhet, jämställdhet och skydd av barn och unga mot eget och andras skadliga bruk av alkohol, narkotika, dopning och tobak

I ANDT-strategin framhålls att jämlikhets- och jämställdhetsperspektiven ska genomsyra ANDT-arbetet för att uppnå regeringens mål om att sluta de påverkbara hälsoklyftorna inom en generation. Vidare betonas att insatser för att skydda barn och unga mot eget och andras skadliga bruk utgör grunden för det hälsofrämjande och förebyggande ANDT-arbetet.

För den här verksamheten, ange hur ni har arbetat med jämlikhet, jämställdhet och skydd av barn och unga samt hur arbetet har följts upp och vilka resultat som har uppnåtts. Om ni inte har arbetat med perspektiven eller gjort någon uppföljning, förklara istället varför inte.

a) **Jämlikhet:**

b) **Jämställdhet:**

c) **Skydd av barn och unga mot eget och andras skadliga bruk:**

- 4. Verksamhetens bidrag till ANDT-strategins måluppfyllelse**
Bedömer ni att den här verksamheten kommer att bidra till att det mål i ANDT-strategin som det sorterar under uppnås? Om ja – hur? Om nej – redogör för varför inte.

5. Samverkan och kunskapsstöd

Verksamhetsrapporteringen ska bland annat fungera som underlag för att den nationella ANDT-samordningsgruppen ska kunna identifiera möjliga samverkansområden och frågor som behöver prioriteras på nationell, regional och lokal nivå inom ANDT-arbetet.

a) **Vilka aktörer har myndigheten samverkat med inom verksamheten?** Beskriv eventuell samverkan och hur den har fungerat.

b) **Önskar ni samverka med ytterligare aktörer?** Om ja, redogör för vilka aktörer ni vill samverka med samt hur och om vad.

c) **Vilka kunskapsluckor, behov av kunskapsstöd eller andra behov internt eller externt har ni identifierat inom insatsområdet?**

Tack för din medverkan!

Rapporten utgör en delredovisning av Folkhälsomyndighetens uppdrag att stödja genomförandet av en samlad strategi för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken 2016-2020 (ANDT-strategin) (S2016/01028/FST (delvis)). Det är den första årliga verksamhetsrapporteringen och baseras på data insamlad från 14 nationella myndigheter och från länsstyrelserna. Rapporteringen ska ge en samlad bild av den verksamhet som myndigheterna har bedrivit inom ANDT-strategins insatsområden under 2016.

Folkhälsomyndigheten är en nationell kunskapsmyndighet som arbetar för en bättre folkhälsa. Det gör myndigheten genom att utveckla och stödja samhällets arbete med att främja hälsa, förebygga ohälsa och skydda mot hälsopotentialer.

Vår vision är en folkhälsa som stärker samhällets utveckling.

Folkhälsomyndigheten

Solna Nobels väg 18, SE-171 82 Solna **Östersund** Forskarens väg 3, SE-831 40 Östersund.

www.folkhalsomyndigheten.se